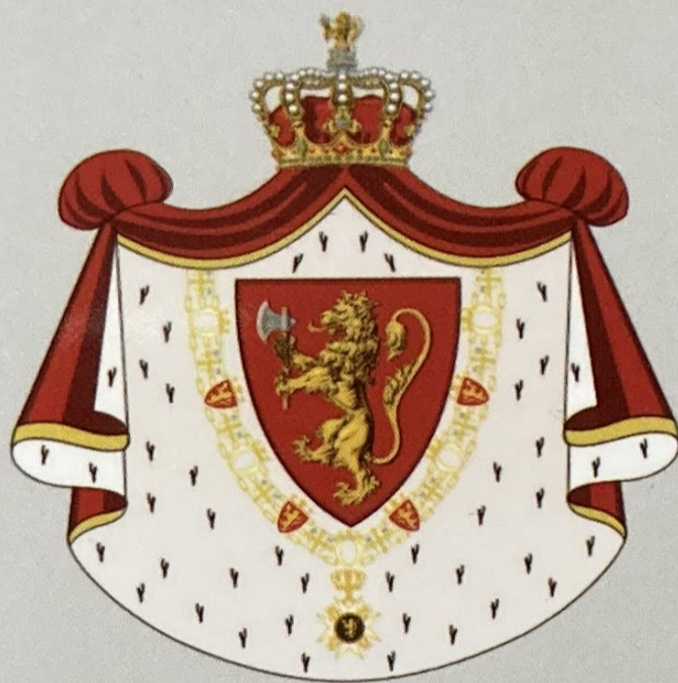

STRUČNÁ HISTORIE STÁTŮ

NORSKO

Jindřich Dejmek

STRUČNÁ HISTORIE STÁTŮ

Norsko

Jindřich Dejmek

Nakladatelství Libri
Praha 2015

OBSAH

Úvodem	7
Část I. Norský „pravěk“ a éra Vikingů.....	10
Vývoj osídlení a kultury severských Germánů	10
Vikingské výpravy	12
Završení sjednocování Norska a vznik raně středověkého státu ..	16
Část II. Norské středověké království.....	19
Politický a kulturní vývoj středověkého Norska	19
Norská středověká společnost	22
Norsko ve vrcholně středověké Evropě XIII. a počátku XIV. stol....	24
Vrchol a úpadek národní monarchie ve XIV. století	27
Část III. Norsko v Kalmarské unii	29
Část IV. Norsko jako provincie Dánské říše.....	35
Prosazení reformace.....	35
„Švédské“ války a jejich dopad na Norsko.....	37
Norové v dánské absolutistické monarchii	41
Kulturní vývoj v XVIII. století a počátky patriotického hnutí....	44
Ozvěny a dopady Francouzské revoluce a napoleonských válek.....	45
Část V. Unie se Švédskem a její problémy	50
Eidsvollská ústava 1814	50
Pokračující národněemancipační proces	52
Ekonomický a politický vývoj v polovině 19. století.....	56
Zrod moderního politického života a skutečné demokracie ...	60
Cesta z unie k plné samostatnosti.....	63
Část VI. Samostatné Norsko	68
První roky nezávislosti	68
Norsko v době Velké války	71
Norská politická scéna a společnost meziválečného období ..	73
Norsko v meziválečné Evropě a ve světě	78
Norská kultura v prvních desetiletích samostatnosti.....	82
Část VII. Německá okupace a odboj	85
Přepadení a německá okupace	85
Exil a zahraniční odboj	87
Domácí rezistence a osvobození	90
Část VIII. Vývoj Norska po roce 1945.....	94
Politický a ekonomický vývoj v prvních poválečných letech ...	94

Budování moderního sociálního státu	96
Zahraniční politika Norska po r. 1949	99
Norsko jako ropná velmoc	102
Norsko na prahu XXI. století	106
Část IX. Česko-norské vztahy v dějinách a současnosti	109
Encyklopedické heslo.....	119
Rady pro turisty	122
O jazyce	124
Přehled norských panovníků.....	126
Přehled norských ministerských předsedů	129
Doporučená literatura.....	131
Resumé	134
Summary	138

Část VI. Samostatné Norsko (1905–1940)

První roky nezávislosti

Už sama skutečnost, že Norsko získalo jako nový evropský stát nezávislost v čase relativního míru na starém kontinentu, a to více méně cestou politických jednání, byl v té době značně výjimečný jev. Připomeňme, že pokud se nedlouho předtím zrodily zvláště v jihovýchodní Evropě nové samostatné země, dělo se to převážně jako výsledek ozbrojených revolt a větších mezinárodních konfliktů, což ostatně anticipovalo revoluční změny na mapě Evropy v letech 1917–1921. Norské království však záhy osvědčilo zralost své reprezentace a občanů i jinak. Už před Velkou válkou se tu zaběhl demokratický ústavní mechanismus, který spolu s některými sociálními reformami činil z této země nejen – v té době ještě dost výjimečnou – demokracii, ale obsahoval i první viditelné prvky příštího severského modelu státu blahobytu. Díky svým přírodním krásám a bohatství, ale např. také specifické cestě urychleně probíhající industrializace (elektrická energie získávaná převážně z vody vtiskla tomuto procesu samozřejmě i navenek mnohem čistší podobu, nežli měla průmyslová revoluce v západní a střední Evropě) se pak už před r. 1914 Norsko stalo zvláště pro majetné Brity a Němce vítanou destinací rozvíjející se turistiky, která začala soupeřit i s do té doby nejoblíbenějším Švýcarskem.

Království, kde v době dosažení nezávislosti žilo zhruba dva a půl milionu obyvatel, si stále uchovávalo ráz převážně zemědělské (a samozřejmě i rybářské) země. Přes 40 % průceschopné populace se nadále živilo zemědělstvím, zatímco v průmyslu a řemeslech našla uplatnění jen o něco více než třetina. Podoba země se ale díky průmyslovému rozvoji a zvláště zmiňované a teď rychle pokračující elektrifikaci měnila, v norských městech začalo např. mezi prvními v Evropě dominovat elektrické osvětlení, jež také měnilo životní způsoby i na „dalekém severu“. V souvislosti s vývojem norské společnosti se pak celkem dynamicky vyvíjela i její politická scéna, kterou přitom transformovaly některé takřka revoluční změny hned po r. 1905. Ústavním dodatkem byla např.

zakotvena „převaha“ Stortingu nad mocí panovníka, což vylučovalo opakování krizí mezi parlamentem a (nyní ovšem již domácím) králem v předcházejících desetiletích. Především se však změnil způsob voleb zástupců občanů. Namísto dosavadního systému volitelů byl lídrem levicové části Venstre Johanem Castbergem (ještě bude připomenut) prosazen většinový volební systém. Občané tedy napříště volili své kandidáty v jednomandátových volebních obvodech přímo, což z Norska přinejmenším teoreticky činilo jednu z nejdemokratičtějších zemí tehdejší Evropy. Výkonná moc, která po r. 1906 zůstávala zatím převážně v rukou Venstre, se ale bez ohledu na tehdy dominující liberální ideologii nezdráhala vstupovat i na hospodářské pole. To pak napříště ovlivnilo jak další charakter ekonomické modernizace země, tak majetkové poměry.

Hned z prvních demokratických voleb v r. 1906 vzešla „levicová“ vláda Venstre v čele s Gunnarem Knudsenem, která pak měla zemi vést s přestávkou let 1910–12 i v letech první světové války a období poválečných zmatků. Strana ovšem nebyla jednotná a její ministři se museli proti vlastní „pravici“ opírat často o tzv. dělnické demokraty v čele s již zmiňovaným J. Castbergem. Také díky většinové podpoře rychle rostoucího zastoupení Norské dělnické strany (DNA) se jí podařilo prosadit řadu zákonů, jež v mnoha ohledech ovlivnily vývoj země na celá desetiletí. V oblasti ekonomické byla určitě nejdůležitější předloha o vlastnictví přírodních zdrojů z r. 1909, jíž norská reprezentace (Venstre zde našla podporu i u konzervativců) reagovala na skutečnost, že většina kapitálu v rozvíjejících se hydroelektrárnách patří cizincům, především Britům, Švédům a Němcům. Podle zmiňovaného zákona, vycházejícího z filosofie, že přírodní bohatství náleží celému norskému národu, mohly nyní podnikatelské subjekty získávat pro své projekty (převážně právě v oblasti hydroenergetiky a s ní souvisejících oborech) jen koncese na 60 až 80 roků s tím, že po uplynutí této lhůty přejdou jejich podniky do vlastnictví státu. Doplňkem této předlohy se pak stal zákon znemožňující cizincům nákup lesů, přičemž na druhé straně se norský „stát“ pustil – v té době ještě dost neobvykle – sám do podnikatelských aktivit zásadního rázu. Nejvýznamnějším podobným krokem bylo založení společnosti *Norsk Hydro* (za účasti Francouzů a Švédů), která vzápětí zahájila budování v té době jedné z největších elektráren Evropy v Rjukanu v Telemarku.

Dominance levicové Venstre a dělnické strany, která ve volbách v r. 1912 získala už 25 % hlasů, umožnila vládě prosadit také další demokratizační a sociální opatření, předznamenávající již zmiňovaný Welfare State, Norsko tu v některých aspektech předběhlo

velkou část Evropy o celá desetiletí. Důležitým krokem bylo už r. 1907 zavedení hlasovacího práva do Stortingu pro část žen, jež bylo ještě před světovou válkou rozšířeno do univerzální podoby nejprve do municipalit (1912) a pak i do parlamentu (1913). V sociální oblasti se zase stále zřetelněji začaly na sjednávání pracovních kontraktů podílet sílící odbory, napojené na Norskou dělnickou stranu. Ještě před první světovou válkou pak J. Castberg prosadil zřízení samostatného ministerstva sociální péče (které pak sám vedl), jemuž předcházelo přijetí zákona o pojištění v čase nemoci, i když základ úrazového pojištění Norsko mělo již od sklonku přecházejícího století. Dodejme jen, že vedení dělnické strany preferovalo prosazování podobných reformních kroků před revolučním radikálním, i když ten se nakonec nevyhnul ani DNA. V osobě Martina Tranmaela (1869–1967) získalo norské dělnictvo radikálního vůdce, který tehdy považoval za nejúčinnější způsob boje za sociální práva cestu sabotáží. O několik let později se dokonce dočasně sblížil i s (tehdy už vítěznými) Leninovými bolševiky v Rusku, ale dělnické hnutí se nakonec podobným kursem nevydalo. Nepochybně ku prospěchu celého Norska a jeho svébytné demokracie.

Důležitou součástí upevňování norské státnosti bylo samozřejmě i její pevnější ukotvování v tehdejších evropských mezinárodních vztazích, v oněch letech už stále zřetelněji napínaných spory mezi Německem a jeho spojenci (Trojspolkem) na straně jedné a západními demokraciemi a také Ruskem, tj. příští Dohodou na straně druhé. Norská diplomacie, po roce 1905 budovaná a vedená Jørgenem Gunnarssonem Løvlandem, musela při své snaze dosáhnout uznání nezávislosti, ale i územní integrity a také neutrálního statutu země manévrovat mezi těmito bloky, zvláště Británií a Německem. Norové si přitom původně představovali, že se jim podaří získat potvrzení neutrality v rámci celé severní Evropy, ale jak postoj většiny velmocí, tak přístup Švédska (jehož vláda měla tradičně blíže k Berlínu než k St. Petěrburgu) takový široký koncept znemožnil. V listopadu 1907 se nicméně mladé norské diplomacii podařilo dohodnout text nové neutralitní smlouvy, která v zásadě potvrzovala v té době 52 let staré záruky nedotknutelnosti a integrity, které evropské mocnosti včetně Německa (resp. tehdejšího Pruska) a Ruska vtělily do výše zmiňovaného protokolu z Paříže už v r. 1856. I díky tomuto dokumentu, ratifikovanému hned r. 1908, pak mohlo Norské království v příští Velké válce zůstat v zásadě stranou děsivého konfliktu. Jak však ukážeme na dalších stránkách, ani dotyčná smlouva ještě neznamenalala, že by se ho důsledky bojů nijak nedotkly.

Norsko v době Velké války

Po vypuknutí první světové války liberální vláda Gunnara Knudsena vyhlásila ihned neutralitu a udržení se mimo válečné tábory a vřavu se také stalo hlavním úkolem norské diplomacie, vedené opatrným ministrem zahraničí Nilsem C. Ihlenem. Politiku neutrality přitom deklarovaly i obě zbývající skandinávské monarchie a potvrdila ji i norskó-švédská dohoda z 8. 8. 1914 a později také summit všech tří králů, tedy Håkona V. s dánským Kristiánem X. a švédským Gustavem V. v Malmö v prosinci téhož roku, i když politické „zabarvení“ neutrality se v jednotlivých zemích značně lišilo. Byla-li např. zahraniční politika Kristianie už z důvodů obchodních přece jen více orientována na Velkou Británii, pak ve Stockholmu převažovaly sympatie vůči Berlínu. Z hlediska norských ekonomických zájmů bylo ale mnohem zásadnější, že ani jeden z válčících táborů nehodlal především ve způsobu vedení války na moři respektovat pravidla obvyklá ještě v devatenáctém století.

Británie vyhlásila vzápětí po začátku konfliktu námořní blokádu Německa, což se výrazně dotklo norských rejdařských společností už tím, že často dopravovaly do této země zboží ze zámoří. Od nynějška mohly ale norské lodě proplouvat blokádou až poté, co se v některém z anglických přístavů podrobily kontrole, nevezou-li „kontraband“ pro druhou válčící stranu. V následujícím roce se pak britská vláda snažila přimět vládu v Kristianii k omezení obchodních styků se zeměmi tzv. ústředních mocností vůbec, nejen při vývozu strategických surovin, ale např. i ryb. Německo zase hned v únoru 1915 prohlásilo rozsáhlé mořské oblasti okolo Britských ostrovů za *Kriegsgebiet*, v nichž mohly jeho ponorky ničit „nepřátelská“ plavidla bez ohledu na osudy jejich posádek. Protože řada fakticky britských lodí plula pod norskou vlajkou, dotkly se ponorkové útoky brzy i Norů (první norský tanker byl německou *U-boot* potopen v Lamanšském průlivu hned v únoru 1915) a jen relativní nepočetnost podmořských člunů zatím zabránila výraznějším ztrátám.

Spory o obchod, z norského hlediska ovšem často velmi podstatné, vážně komplikovaly neutralitu severského království i v následujících dvou letech. Protože menší německé lodě plující podél norských břehů snadno pronikaly zmiňovanou blokádou, přistoupil Londýn k řadě opatření, jak tuto „mezeru“ ucpat. V létě 1916 nakonec Britové vnutili Norům dohodu, podle níž si „předplatili“ nákup většiny jejich rybích konzerv s tím, že jen 15 % produkce tohoto sortimentu mohlo směřovat do dalších zemí včetně Německa. Ještě závažnější byl pak zápas o exportování norské mědi a také síry a pyritů, jejichž podstatná

část šla dosud do Německa (kde se poslední dvě suroviny používaly především k výrobě střeliva). Protože obchod s dotyčným zbožím pokračoval, přiměl Londýn nejprve Američany, aby omezili dodávky vlastní, kvalitnější mědi do Norska, což mimochodem brzy prakticky zmrazilo tamní elektrifikační projekty, neboť část domácích surovin se k výrobě drátů nehodila. Když pak Norsko přesto ve vývozu pyritů a také břidlice pokračovalo, reagovali na to v Londýně před Vánoci 1916 zastavením dodávek uhlí, čímž si fakticky vynutili zastavení norského exportu všech surovin do hohenzollernské říše od počátku následujícího roku (Riste 2005, s. 101–102).

Pro Nory se ovšem v té době stávaly nejakutnějšími stále častější útoky německých ponorek na neutrální, tedy i jejich lodi, neboť ztráty začaly dosahovat desítek potopených plavidel (a stovky zmařených životů) měsíčně. Knudsenova vláda nakonec pod tlakem veřejného mínění (a ovšem i po opakovaných žádostech dohodových vyslanců) vydala v říjnu 1916 dekret, podle něhož se zakazoval přístup všech cizích ponorek do norských vod s výjimkou poškozených plavidel. To samozřejmě nejvíce postihovalo německé *U-booty* a Berlín reagoval na takové údajné „porušení neutrality“ ostrým protestem. Ještě větší krize ale následovala, když Německo k 1. únoru 1917 vyhlásilo spojencům neomezenou ponorkovou válku, vztahující se i na neutrální plavidla ve „válečných“ zónách. Hned v březnu t. r. Němci potopili 53 norských lodí, což navíc umocnilo často kruté zacházení s jejich posádkami. Protože podobné útoky pokračovaly (a s nimi narůstaly ztráty norských posádek i tonáže), vláda v Kristianii nakonec souhlasila s tím, že část obchodu v Severním moři převzaly britské ozbrojené lodě a brzy poté začala být norská plavidla zařazována do spojeneckých konvojů. I tak ale norské obchodní loďstvo ztratilo jen do konce tohoto roku přes 700 námořníků.

V poslední fázi Velké války Norsko stále více spolupracovalo s dohodovými mocnostmi a USA, i když podezření německé diplomacie, že se Kristiania chystá zapojit přímo do bojů na jejich straně, byla zcela lichá. Důsledky námořní blokády a vlastních bojů na moři nicméně výrazně postihovaly ekonomiku země, která byla na možnosti obchodu (mj. dovozu značné části obilí a některých surovin) značně závislá. Stát musel už r. 1915 převzít monopol nad obchodem s obilím a státní ingerence do chodu hospodářství se postupně rozšiřovaly. Koncem války vláda musela zavést přidělový systém na mouku, cukr a další komodity a také regulovat nájemné ve městech. Kabinet Gunnara Knudsena, který v posledních volbách v r. 1918 značně ztratil, mohl takovou politiku realizovat jedině za

omoci poslanců Norské dělnické strany, kterou teď podporovala hruba třetina elektorátu. Když bylo na jaře posledního válečného roku Norsko vyzváno, aby dalo souhlas se zaminováním vlastních vod spojenci, kteří chtěli ohromnými minovými uzávěrami zabránit dalšímu vyplouvání německých ponorek, jeho vláda odmítla. Nakonec ale malé norské námořnictvo položilo před Bergenem a dalšími přístavy vlastní minová pole, což fakticky napomohlo dohodovým státům. V každém případě ale válka, která stála mimo jiné životy více než dvou tisíc norských námořníků a také nemalou část norského obchodního loďstva, naznačovala, jak obtížné je a bude pro malý stát, byť na periferii Evropy, udržet se mimo velký konflikt. Současně však mladá nezávislá země prokázala i na mezinárodní scéně životaschopnost a značnou samostatnost, což nesporně v následujícím dvacetiletí přispělo k její mezinárodní prestiži.

Norská politická scéna a společnost meziválečného období

Ačkoliv si Norské království dokázalo v prvním světovém konfliktu zachovat neutralitu, do následující mírové periody nevstoupilo beze ztrát, které poměrně záhy umocnily ještě dopady první poválečné ekonomické krize, postihnuvší i norský průmysl. Norské loďstvo utrpělo značné škody a jeho objem klesl dočasně ze třetího na osmé místo na světě. Narostl také státní dluh, i když celkově bylo z hlediska finančního Norsko vzhledem k dluhům řady států za dopravní služby jeho lodí spíše věřitelem. Situaci komplikoval i spekulativní dovoz, celkový pokles kursu norské koruny a následná, i když jen dočasná radikalizace části norského dělnictva. Knudsenova vláda také očekávala, že zásadně vstřícné postoje Kristianie vůči státům Dohody budou vítězi honorovány a její zástupce na pařížské mírové konferenci Wedel Jarlsberg proto žádal jako kompenzaci např. některou z bývalých německých kolonií ve východní Africe. To sice spojenci odmítli (a uvažovanou Tanganjiku získala jako mandát Británie), Norsku byl ale dohodovými diplomaty potvrzen nárok na rozsáhlé souostroví Špicberky, tehdy významné především pro svá ložiska uhlí, i když o ně Kristiania musela vést ještě jednání s Moskvou. Vzhledem k výraznému podílu Norů v čele s Roaldem Amundsenem (1872–1928) na předcházejících výzkumných výpravách byl pak uznán také jejich nárok na část pobřeží Antarktidy, jež byla příznačně pojmenována jako Země královny Maud (podle manželky tehdejšího krále).

Jestliže takto norský stát získal svá první nová území od raného středověku, mnohem zásadnější změny očekávaly jeho politickou scénu, i když se v červnu 1920 po vystřídání liberální Knudsenovy vlády kabinetem Høyre v čele s Bahrem Halvorsenem zdálo, že si obě klíčové strany uchovají svůj primát. Venstre, vedená nyní příštím ministerským předsedou Otto Blehrem, se sice po roce dočasně do vládních lavic vrátila, vliv této strany, určující do značné míry rámeček norské politiky od sklonku XIX. věku, však nenávratně končil právě jako role podobných proudů jinde v Evropě, britskými liberály počínaje a našimi národními demokraty konče. Strana, nyní oscilující okolo politického středu, si udržela výraznější pozice jen v některých částech Norska, kde nebyly v důsledku hospodářské krize tak ostré sociální tenze. Konzervativnější část jejího někdejšího elektorátu se nyní definitivně přiklonila k pravicové Høyre, jež byla díky svému ekonomickému programu schopna oslovit i část bohatých sedláků, a ještě v letech 1926–28 její předák Ivar Lykke řídil téměř dva roky kabinet v Oslo (jak se nyní, od r. 1925, opět jmenovala norská metropole.). První výraznou změnou domácí scény byl nicméně nástup Selského svazu, resp. Selské strany (*Bondepartiet*), který se připravoval, jak bylo již zmíněno, už před světovou válkou. Při druhých poválečných volbách do Stortingu v r. 1921 už „agrárníci“ získali 17 mandátů a jejich vliv pak prakticky stabilně rostl, což ještě umocnilo dočasné rozštěpení dělnické strany, kterého si všimneme níže. Vzhledem k sociální modernizaci, tj. mimo jiné permanentnímu úbytku obyvatel venkova, a také relativně konzervativnímu ekonomickému programu selská strana nemohla oslovit nadpoloviční majoritu společnosti. I díky zvětšující se fragmentaci norské scény nicméně patřila od poloviny dvacátých let ke třem nejvlivnějším proudům a v letech 1931–1934 její předáci, nejprve Peder Kolstad a později Jens Hundseid, stáli v čele norských vlád, nežli je vystřídaly vlády dělnické strany.

Vedení Norské dělnické strany bylo hned v letech 1917–18 postaveno před výzvou politicky úspěšné radikální bolševické revoluce v Rusku, která nakonec vedla – ostatně podobně jako u většiny podobných stran v celé Evropě – k jejímu rozštěpení. Velká část, vedená už zmíněným M. Tranmaelem, se dočasně sblížila s ruskými bolševiky a při založení Komunistické internacionály byla dokonce ochotna, byť ne bezpodmínečně, přijmout jejích 21 bodů, zatímco menšina v čele s Magnusem Nilssenem vytvořila faktickou novou sociálně demokratickou stranu. Je zajímavé, že původní radikalismus DNA podporovali i někteří vůdcové, kteří později stranu převedli do konstruktivnějších vod proreformní politiky, mezi nimi i dlouho-

letý příští ministerský předseda (a jeden ze skutečných budovatelů norského sociálního státu) Johan Nygaardsvold, s jehož jménem se budeme na následujících stránkách ještě opakovaně setkávat. Jaký byl poměr frakcí v původní straně, přitom naznačoval volební výsledek z r. 1921, kdy DNA získala 29 mandátů, zatímco sociální demokraté jen 8. Jenže už v roce 1923 se většina vedení dělnické strany s Kominternou rozešla, načež menšina založila v intencích Moskvy komunistickou stranu v čele s O. Schefflem, takže v následujících letech na norské politické scéně existovaly tři levicové strany. Ty sice ve Stortingu disponovaly téměř třetinou mandátů, ale jejich nesmiřitelnost umožnila od r. 1924 nový, i když jen dočasný mocenský návrat Venstre v čele s loďařským magnátem Johanem L. Mowinckelem (1870–1943; v čele vlády stál opakovaně v letech 1924–26, 1928–31 a znovu 1933–35).

Reálný vliv Norské dělnické strany se mohl poprvé projevit teprve po znovu sjednocení se sociálními demokraty, kdy se na podzim 1927 stala s 59 získanými poslanci prvně vítězem parlamentních voleb. Postoj vedení DNA k možnosti převzetí vlády nebyl jednoznačný, navíc strana zůstávala zvláště v komparaci se švédskou i dánskou sociální demokracií značně radikální. Posléze však její předák Christopher Hornsrud sestavil v lednu 1928 první socialistickou vládu v dějinách země. Reakce finančních a ekonomických kruhů na její radikálně formulované prohlášení vedla nicméně už po necelých třech týdnech k jejímu pádu – a k moci se vrátila koalice Venstre a selské strany, vedená Johanem L. Mowinckelem. Podobné sestavy – byť s částečně odlišnými personami – fakticky vládly Norsku až do poloviny třicátých let, tedy i v těžkých letech světové ekonomické krize, výrazně zasáhnuvší i Norské království. DNA se nicméně postupně posouvala na umírněnější pozice, stávala se pro občanské strany věrohodnějším partnerem a v roce 1935 se mohla, a to téměř nepřetržitě na tři desetiletí, ujmout již pod vedením J. Nygaardsvolda skutečné vlády v zemi.

K mocenskému nástupu reformistické levice v Norsku napomohla řada okolností počínaje dopady světové hospodářské krize (která zaútočila na jeho ekonomiku už v letech 1930–31) až po vliv sousedního Švédska a jeho modelu (kde socialistická vláda nastoupila, a to rovněž na dlouhá desetiletí, už v r. 1932). Vlivy ekonomické krize na norské hospodářství, do značné míry odkázané na obchod (a to také výrazným podílem jeho flotily na celosvětovém obchodu námořním), se přitom v prvních letech zdály fatální. V l. 1932–33 dosáhla nezaměstnanost dělnictva zřejmě jedné třetiny, pokles kupní síly spolu s dalšími faktory (včetně klesajícího

zájmu o export ryb) pak postihl výrazně i norské sedláky. Sociálně-ekonomické dopady na norskou ves byly přitom dlouhodobé, ostatně podobně jako v řadě zemí střední a jihovýchodní Evropy. V některých aspektech se ale výkony norského hospodářství začaly zlepšovat již r. 1934, kdy se také vrátily příjmy státu zhruba na předkrizovou úroveň. V oblasti průmyslu přitom měla krize i některé důsledky pozitivní. Recese vedla v části odvětví k oživení malovýroby (v níž našla uplatnění část kvalifikovaných dělníků), především ale napomohla k modernizaci průmyslu, jenž se ještě více začal orientovat na odvětví související s relativně levnou výrobou elektřiny a elektrotechnikou vůbec. Především jen, že od poloviny třicátých let začal objem norské výroby opět dynamicky narůstat (v prvních letech dokonce až o 20 % ročně) a díky celkovému světovému hospodářskému oživení se také paralelně zvětšovala poptávka po norském lodním prostoru. I díky tomu zaujalo norské obchodní loďstvo ještě před válkou opět čtvrtou pozici ve světovém žebříčku, což pak pochopitelně ovlivnilo i možnosti Norů za války.

V letech 1933–35 přitom došlo také k důležitému obratu politickému, jež bývá oprávněně hodnocen jako definitivní vykročení země k výstavbě moderní demokracie se sociálním rozměrem. Dělnická strana získala již ve volbách v r. 1933 ve Stortingu téměř polovinu mandátů a následujícího roku se stal její lídr Johan Nygaardsvold (1879–1952) předsedou parlamentu. Když pak prakticky současně vznikl v koalici Venstre a selské strany konflikt pro otázku dalších subvencí pro rolnická hospodářství, dokázali ji teď už umírnění socialisté využít podobně jako dva roky před nimi jejich švédští kolegové. Tak došlo počátkem roku 1935 k dohodě obou stran, zastupujících pracující třídy, a v březnu t. r. potom k nástupu Nygaardsvoldovy vlády za účasti *Bondepartiet*. Norsko se tím i politicky přiblížilo vládnímu modelu, který fungoval v Dánsku od r. 1929 a ve Švédsku od r. 1932 a jenž umožnil severanům rozjet naplno realizaci plánů na moderní Welfare State, jakkoliv byla řada kroků v tomto ohledu i zde učiněna již dříve a norský projekt měl oproti jeho sousedům navíc řadu specifik, jež si ostatně uchoval i v následujících desetiletích.

Dobová publicistika sice po nástupu Nygaardsvoldovy vlády zdůrazňovala symboliku vystřídání premiéra, jenž byl vlivným loďářským magnátem, předsedou vlády, který začínal jako řadový námořník. Politika nové vlády byla však ještě pragmatictější nežli přístup švédských sociálních demokratů a vedení DNA ji chápalo především jako jakési dokončení demokratického „Nation-building“ s akcentem na univerzalitu svých sociálních opatření, jež tak měla

vést především k posílení společenské soudržnosti (Sejersted 2012, kap. 2 a 3). Už v prvním vládním období Nygaardsvold prosadil řadu opatření, jež rozvíjela předcházející sociální zákony – univerzální starobní důchod od 70 let, zákon na ochranu dělníků, posilující mj. jejich roli při vyjednávání se zaměstnavateli, další prohloubení zdravotního pojištění atd. Současně se vláda snažila o další reformy v oblasti edukativní (demokratizace školství) a především o povzbuzování pro Skandinávii ostatně typické složky „Self-Help“ za pomoci státu, tj. především družstevnictví ať již v oblasti obchodu nebo v některých výrobních odvětvích. I na tomto poli se vládě podařilo dosáhnout značných úspěchů, kdy např. nárůst družstevního sektoru v oblasti mlékárenství nebo produkce masných výrobků nejen povzbudil tato odvětví, ale chránil rolníky před spekuláčními vlivy obchodníků. Tato opatření pak doplňovaly ještě další kroky vlády např. v oblasti kontroly cen některých produktů včetně ryb.

Sociální opatření vlády doplňovaly také její relativně významné kroky investiční, především v oblasti infrastruktury a dopravy. Teprve nyní byla dokončena řada dříve plánovaných železničních tratí a přistoupilo se k jejich elektrifikaci, pokračovala výstavba silnic apod. Na rozdíl od vládnoucích dánských socialistů přitom Nygaardsvold nepodlehli pokušení totálního zanedbání modernizace ozbrojených sil, a i když Norové v této oblasti zůstali z řady příčin např. oproti sousedním Švédům značně pozadu, jejich armáda a především válečné námořnictvo si udržovaly značnou bojovnost, třebaže k jejich systematické nové výstavbě se nakonec přistoupilo až r. 1938, tedy z hlediska dalšího vývoje celkem pozdě. Dodejme ještě, že ani obranné, ani sociální výdaje nevedly k výraznějšímu zadlužování země, protože byly částečně hrazeny z výnosů nového, progresivního zdanění (opět typického pro celou Skandinávii), obchodních cel a v případě výdajů obranných také mimořádnou relevantní daní, kterou ostatně podporovaly i pravé části politického spektra. Nygaardsvoldova vláda tak dokázala za necelých pět roků, do německé okupace, skutečně vytvořit pevnou bázi „státu blahobytu“ pro všechny, po Švédsku snad nejdokonalější v tehdejší Evropě, k níž se pak mohli norští socialisté (ovšem již s novými lídry) vrátit hned r. 1945.

Jistým zrcadlem úspěchu vládní politiky byl i relativně minimální vliv extremistických stran, a to nejen komunistické levice, ale i fašizujících směrů, i když ty, podobně jako jinde v Evropě, vznikly (částečně v přímé reakci na radikální směřování tehdejší levice) už počátkem dvacátých let. Skutečná fašistická strana, *Nasjonal*

samling (Národní sjednocení), vznikla až na jaře 1933, přičemž jejím vůdcem se stal někdejší profesionální důstojník, diplomat a politik Vidkun Quisling (1887–1945), muž, jehož jméno se mělo o necelé desetiletí později stát synonymem pro pojem kolaboranta o okupanty. Absolvent vojenské akademie a někdejší důstojník generálního štábu měl za sebou pozoruhodnou kariéru, během níž působil mj. jako vojenský přidělenec v Rusku a později ve Finsku, posléze se podílel na realizaci Nansenem organizované mezinárodní pomoci v Rusku i jinde. Už koncem dvacátých let se ale také stal hlasatelem rasistických teorií o nadřazenosti germánské rasy (což poněkud nekorespondovalo s tím, že si obě ženy přivezl právě z Ruska), a i když dostal „příležitost“ jako ministr obrany ve vládách vedených agrárníky, v praktické politice příliš nevynikl. V regulární demokratické soutěži jeho Národní sjednocení, inspirované v mnoha ohledech více italským *ducem* než Hitlerem, také příliš neuspělo. Ve volbách v roce 1933 sice získalo 2,2 % hlasů, přičemž se odhadovalo, že v jeho řadách je organizováno na 15 000 členů (Derry 1981, s. 231), pak ale jeho vliv klesal a v l. 1937–38 prakticky zmizelo i z lokální politiky. Quislingova chvíle však měla, především díky jeho kontaktům na část nacistických vůdců v čele s Alfredem Rosenbergem, ještě přijít.

Norsko v meziválečné Evropě a ve světě

Norská zahraniční politika byla po r. 1918 vedena, jak to shrnul např. historik Olav Riste, jeden z největších znalců dějin norské diplomacie, dvěma či třemi základními principy. Trváním na politice neutrality, od níž se odvozovala i usilovná snaha o udržení země stranou mezinárodních konfliktů, a obhajobou vlastních, především ekonomických zájmů. Z těchto principů pak vycházely některé aktivity konkrétnější, mezi nimi snaha o prohloubení spolupráce mezi skandinávskými zeměmi, všestranná podpora nově vzniklé Společnosti národů, v níž Norové viděli vhodnou platformu pro skutečnou demokracii nových mezinárodních vztahů, a pak prosazování vlastních zájmů v Arktidě a také Antarktidě.

Pomineme-li politický „skandinavism“, který z více důvodů nabyl na významu znovu až na přelomu dvacátých a třicátých let, stala se hlavní bází širší mezinárodní aktivity Norska právě Společnost národů, i když ne všechny politické proudy (počátkem dvacátých let např. ani dělnická strana) od počátku participaci země podporovaly. Filozofie, z níž se zrodila ženevská instituce, nicméně navazovala na mezinárodní internacionalismus, pacifismus a formální rovnost menších států

s velmocemi, kterou Norové podporovali už na mezinárodních konferencích v Haagu v letech 1899 a 1907. Proto zde Společnost našla (ostatně podobně jako v řadě dalších menších států včetně mladého Československa) své zastánce a podporovatele, mezi něž náleželi na prvním místě trojnásobný šéf vlády J. L. Mowinckel a také historik Christian L. Lange, který byl mimochodem od r. 1909 až do r. 1933, tedy po čtvrt století, sekretářem mezinárodní Meziparlamentní unie. Pro norské představitele „Ženeva“ ztělesňovala primárnost práva nad silovou politikou, viděli v ní nejvhodnější platformu pro postupné odzbrojení jako jednu z podmínek trvalého míru a v neposlední řadě i instituci, kde bylo možné řešit případné spory mírovou, právní cestou – jak ostatně sami prokázali ve svém sporu s Dánskem o část Grónska, jenž bude připomenut níže.

Zdaleka nejvýrazněji z Norů do počátečních aktivit Společnosti národů zasáhl už vícekrát vzpomenutý Fridtjof Nansen, jenž se stal předsedou Norské ligy pro Společnost, jedním ze zástupců své země v Ženevě a brzy i předním aktérem jejího zatím vznikajícího aparátu. Nansenovi byla ještě v r. 1920 svěřena nesmírně komplikovaná repatriace zhruba půl milionu válečných zajatců, z nichž více než polovina se nacházela navíc v Rusku, kde stále doznívala občanská válka. V následujícím roce byl Nansen jmenován prvním oficiálním Vysokým komisařem pro uprchlíky v rámci SN a v této roli v následujícím období osvědčil své mimořádné organizační schopnosti především při hledání nových domovů pro několik set tisíc Rusů a Ukrajinců, kteří opustili svou vlast v důsledku bolševické revoluce nebo občanské války. Nansen se hned v roce 1922 podílel také na zorganizování rozsáhlé potravinové pomoci pro některé části Ruska zasažené hladomorem (i když vlastní realizaci, zvláště rozdělování pomoci, pak komplikoval nedůvěřivý postoj sovětských úřadů) a aktivně zasahoval i do řešení dalších palčivých záležitostí oněch let, především do organizování výměny obyvatelstva po řecko-turecké válce v r. 1922, za což mimo jiné obdržel Nobelovu cenu míru. Poslední jeho velkou akcí ve službách Společnosti byl pokus umožnit přesídlení části Arménů přeživších genocidu v Turecku do sovětské Arménie po r. 1925.

Jakýmsi „rubem“ norské zahraničněpolitické aktivity byl ovšem ve sledovaném období tzv. arktický (a také antarktický) imperialismus, nesený snahou Norů o přinejmenším formální uznání jejich práv na co největší teritoria v obou polárních oblastech. Prvním úspěchem bylo už zmíněné priznání souostroví Špicberky (Svalbard) Norsku mírovou konferencí v Paříži v r. 1919. Další potenciální nároky Norů v Arktidě ale rychle vzaly za své už počátkem dvacátých let, kdy

nejprve sovětské Rusko, resp. SSSR, a pak i Kanada prohlásily polární vody a ostrovy na sever od svých území za součást svého teritoria. Pro Nory tak jediným dalším úspěchem v této oblasti, která je pochopitelně zajímavá především jako potenciální loviště velryb, byla formální anexe malého sopečného ostrova Jan Mayen na sever od Islandu v r. 1929. Usilovali však o území mnohem větší, především o část neosídleného Grónska, v němž ostatně značná část norské veřejnosti viděla stále pozůstatek někdejší vikingské říše. Jenže právě tyto nároky odstartovaly spor s jejich jižním sousedem, protože vláda v Kodani už r. 1921 prohlásila celý rozlehlý ostrov za dánské zámořské teritorium a navíc nárokovala i rozsáhlé pobřežní vody k němu přiléhající, jež byly ovšem do té doby častým lovištěm norských rybářů a velrybářů. Nory počínání Dánů podráždilo, neboť v něm viděli jen pokračování mnohasetleté sobecké politiky Kodaně a počátkem třicátých let začaly skupiny jejich námořníků vztyčovat na západním pobřeží ostrova norské vlajky jako symbol zabírání těchto jinak velmi nehostinných území pro norskou korunu. Vláda v Oslu po určitém váhání tyto kroky v létě 1931 formálně podpořila, když část západogrónského pobřeží prohlásila za norské území. Dánsko se však, celkem pochopitelně, postavilo ostře proti – a obě země nakonec předaly ze střeoevropského pohledu poněkud bizarní spor mezinárodnímu soudnímu dvoru do Haagu. Ten pak nakonec v dubnu 1933 rozhodl ve prospěch Kodaně, takže největší ostrov zůstal zámořským územím Dánska.

Zdánlivě překvapivě Norové projevovali brzy po světové válce značný zájem i o zisk velkých území na opačné straně zeměkoule, v Antarktidě, o jejíž počáteční objevování se ostatně jejich cestovatelé a polárníci rovněž nemálo zasadili. Protože chtěla mít základny pro svá velrybářská plavidla, začala se norská vláda domáhat možnosti získat v nejjihnější části světa vlastní „sektor“, což ovšem nepřímo vyprovokovali především Britové, kteří začali počátkem dvacátých let prohlašovat rozsáhlé části antarktických pobřeží ať již na jih od Falkland nebo na jižních březích Indického oceánu za součást svého impéria. Norové proto v r. 1928 anektovali neobydlený Bouvetův ostrov na jih od Jižní Afriky a v následujícím roce podobným způsobem zařadili mezi své dependence ještě o něco větší (ovšem rovněž neobydlený) ostrov Sv. Petra v jihovýchodní části Pacifiku, v Bellingshausenově moři. Když se však vzápětí pokusili o vymezení vlastní zóny v tomto prostoru Antarktidy, narazilo to na britský odpor, protože Londýn již považoval příslušnou část pobřeží za součást impéria, v čemž byl ostatně podporován i vládami Austrálie a Jižní Afriky, jež si obě činily nárok na vlastní sféry nejjíž-

nějšího kontinentu. Kolize, plynoucí z nároků některých zemí na antarktická pobřeží, ale pokračovaly i v dalším desetiletí a tehdy již londýnské ministerstvo zahraničí projevilo pro „zvláštní“ zájem Norů v některých oblastech větší pochopení. Nakonec Londýn koncem roku 1938 „přiznal“ Norům právo na zhruba pětinu antarktického pobřeží, vymezenou na západě jejich územím, označovaným za „dependenci“ Brity držených Falklandských ostrovů, a na východě zónou australskou, zabírající téměř celý jižní břeh Indického oceánu. Ohromné, ovšem nehostinné a věčným ledem pokryté území Norové nazvali Zemí královny Maud. Jejich formální nároky na něj ale po druhé světové válce po dalších sporech kvůli nárokům některých latinskoamerických států a následných diplomatických jednáních na půdě OSN ukončila multilaterální dohoda o Antarktidě z roku 1959, která všechny záměry na jih od 60. rovnoběžky jižní šířky anulovala.

Spory o některé arktické oblasti, občasné historické reminiscence a v neposlední řadě do značné míry přece jen odlišná geopolitická situace přispěly k tomu, že relativně malou roli hrál v norské politice až do počátku druhého meziválečného desetiletí „skandinavismus“. V letech 1925–1927 sice Norsko podepsalo postupně s Dánskem, Švédskem a posléze i Finskem arbitrážní a obchodní smlouvy, k nějaké užší kooperaci však mezi nimi nedošlo. Teprve koncem roku 1930 byla, shodou okolností právě v Oslo, podepsána mezi třemi skandinávskými konstitučními monarchiemi a třemi státy příštího Beneluxu tzv. Oslo dohoda, kterou se zavazovaly k částečné vzájemné liberalizaci své celní a obchodní politiky a k níž později přistoupilo i Finsko (van Roon 1989, kap. 1). K jakékoliv výraznější koordinaci mezi těmito vesměs menšími evropskými státy navíc s dosti odlišnými zájmy, plynoucími jak z jejich geografické polohy, tak z důvodů politických, ale nedošlo nyní ani později, kdy se např. o užší politická seskupení pokusily státy baltské (Baltická dohoda z r. 1934) či část zemí jihovýchodní Evropy (Balkánský svaz z téhož roku). Jediným jejich užším pojítkem vedle otázek obchodních tak až do sklonku 30. let zůstala jistá koordinace postojů a kroků na půdě Společnosti národů, kde ovšem po jejích nezdarech Oslo skupina jako celek prosazovala neutralitní přístupy na úkor beztak chabých principů kolektivní bezpečnosti.

V prvních velkých mezinárodních krizích třicátých let přitom Norsko zůstávalo věrné svému demokratickému a internacionalistickému krédu. Po prvním japonském útoku na Čínu v letech 1931 až 32 se norský delegát v Ženevě snažil iniciovat v zákulisí sankce proti útočníkovi, marně ovšem (Riste 2005, s. 134). V podobných

zásadních postojích nicméně pokračovala i Nygaardsvoldova vláda po roce 1935, v níž se ministrem zahraničí stal známý norský levicový historik Halvdan Koht (1873–1965). Na podzim 1935, po italském útoku na Etiopii, Norsko stejně jako další země Oslo skupiny podpořilo sankce proti agresorovi, jejich nezdar a především snaha Britů a Francouzů zastavit další postup Italů na úkor obětí měly však na další politiku severanů zásadní vliv. Vláda dělnické strany byla ostatně rozdělena v otázce s vnější politikou zásadně související, tj. rozšíření vlastních ozbrojených sil a doplnění výzbroje. I proto Norové, stejně jako jejich severští sousedé, už r. 1936 prohlásili napříště závazky ohledně sankcí proti útočníkovi za dobrovolné a v zásadě se vraceli k politice striktní neutrality, což s sebou přinášelo občas oportunistické postoje.

Když např. mezinárodní společenství, tj. opět především obě západoevropské demokratické velmoci, v r. 1936 selhaly v prosazení neintervenci politiky vůči občanské válce ve Španělsku, Norové, jejichž lodi byly ve španělských vodách napadány fašistickými ponorkami a letadly, již r. 1937 navázaly polooficiální kontakty s frankisty. V následujícím období, kdy začala gradovat krize v souvislosti s nacistickým ohrožováním Československa, se Koht zabýval myšlenkou zkusit vynutit její mírové rozřešení pomocí Paktu Společnosti národů, což ovšem politika velmocí s jejím vyústěním v Mnichově zmařila. Část norských politiků, mj. tehdejší předseda Stortingu konzervativec Joachim Hambro, sice appeasement včetně mnichovské dohody odsoudila, na druhé straně však prokazatelně převládala úleva, že nedošlo k válce a že demokracie získaly čas na dozbrojení. Do závěrečných mezinárodních krizí, které v září 1939 vyústily německým přepadením Polska do nové světové války, tak Norsko podobně jako jeho partneři v Oslo skupině vstoupilo pod heslem nekompromisní neutrality; současně však většina jeho politické reprezentace věřila, že britská převaha na moři odstraší Berlín od případné agrese alespoň v severní Evropě (Riste 2005, s. 140–141).

Norská kultura v prvních desetiletích samostatnosti

Zrod plně nezávislého Norska znamenal samozřejmě určitý zlom i ve vývoji jeho šířeji chápané kultury, který symbolizoval i takřka současný odchod největších spisovatelů - Ibsena, Bjørnsona a Alexandra Kiellanda (†1906). Zápas za úplné prosazení *landsmalu*, který zažil své poslední velké vzepětí v tzv. hnutí za norskost v devadesátých letech XIX. století, ztratil z více důvodů (včetně postojů

řady nejvýznamnějších literátů) na intenzitě, a i když se „stát“ snažil nadále „novou“ norštinu (*nynorsk*) preferovat, intelektuální život začaly ovládat spíše jiné problémy. Jedním z hlavních, který se výrazně odrazil např. v tvorbě pozdějšího nositele Nobelovy ceny Knuta Hamsuna (1859–1952), byl svár tradice a jejího akcentu na roli selského živlu s nastupujícím modernizmem. S tím souvisel i nový pohled na roli dalších sociálních skupin, především dělníků a horníků, související i s jejich politickou emancipací, který začala ve svých dílech zvýrazňovat mladší generace spisovatelů a dramatiků, mj. Oskar Braaten, Nini R. Ankerová a především Johan Falkberget (1879–1967), jenž se svými romány většinou z hornického prostředí stal snad nejvýznamnějším „lidovým“ spisovatelem první poloviny dvacátého století. Intelektuální generace, poznamenaná ve svých tvůrčích počátcích světovou válkou a ohlasem revolucí, pak vstřebávala i moderní verze marxismu a v neposlední řadě vliv Freuda a jeho psychoanalýzy, jež ovlivnila např. nejvýznamnějšího norského dramatika meziválečného období Helgeho Kroga.

Kulturu meziválečných dekád obohatily i dva nové moderní faktory – film a rozhlas. První norské filmy sice vznikly již v roce 1907, skutečného významu však začala norská kinematografie nabývat až ve třicátých letech v souvislosti s nástupem filmu zvukového. O jeho rozvoj se starala především akciová společnost *Norsk film*, založená v r. 1932, přičemž bylo jistě symbolické, že nejvýznamnějším filmovým režisérem oněch let se stal vnuk B. Bjørnsona a H. Ibsena, Tancred Ibsen. První rozhlasová studia, ještě na soukromé bázi, vznikla v Oslo a Bergenu v polovině dvacátých let, mezníkem se ale stalo rozhodnutí Stortingu z r. 1933, jímž rozhlasové vysílání převzal stát. Ještě téhož roku vznikl norský státní rozhlas, který pak v následujícím období sehrál důležitou roli v určitém završení národní „unifikace“ i v nejodlehlejších oblastech dalekého severu.

Pro úplnost připojme ještě pár slov o norském výtvarném umění této doby, s jehož projevy se pochopitelně setkají i turisté ze střední Evropy. Architekturu v jejích nejvýznamnějších realizacích dlouho ovládal historizující klasicismus, obohacovaný ovšem o národní prvky. Později se začal v některých zásadních projektech prosazovat tzv. národně romantizující směr, jehož nejvýraznějším projevem se stala známá radnice v Oslo, budovaná od r. 1931, jejíž dvě věžovitá křídla se stala jedním ze symbolů norské metropole. Hojně se ale uplatňoval i kosmopolitnější funkcionalismus, jehož příkladem v hlavním městě může být (opět známý) tzv. společenský dům norských odborů. Dodejme, že tento typ architektonického uvažování ovlivňoval výrazně i městský urbanismus s vizí „zelených

měst", ostatně typický pro vekou část Skandinávie. V jeho duchu byla již ve třicátých letech budována i první sídliště obecních činžovních domů. Z dalších výtvarných projevů té doby je třeba vzpomenout alespoň tvorbu sochaře Gustava Vigelanda (1869–1943), zvláště soubor jeho děl ve Frognerparku v Oslo, na němž autor pracoval přes třicet let až do své smrti.

Část VII. Německá okupace a odboj (1940–1945)

Přepadení a německá okupace

Skandinávie a s ní i Norsko hrály v představách válčících stran od počátku nového konfliktu značnou roli. Pro Hitlerovo Německo představovala důležitý zdroj surovin, především švédské železné rudy, již bylo možno část roku do Říše dopravovat přes Narvik. Norské přístavy navíc mohly v další fázi války posloužit jako základny pro *Kriegsmarine*, především její ponorky v boji proti Británii (a také proto obsazení této země doporučoval záhy velitel německé flotily admirál Erich Raeder). Důležitost norského pobřeží pro námořní válku a realizaci v jejich koncepci důležité blokády si uvědomovali i západní spojenci, kteří již první válečnou zimu opět uvažovali o zaminování norských vod. Když se pak v listopadu 1939 rozhořela sovětsko-finská válka, štáby v Paříži a Londýně plánovaly (a to bez ohledu na postoje vlád v Oslo a Stockholmu) vyslání vojenské pomoci Finům přes severní Norsko a Švédsko, přičemž jejich desanty měly současně znemožnit další dopravu železné rudy přes Narvik. Takovou hrozbu si ovšem v Berlíně uvědomovali, navíc vůdce norských fašistů V. Quisling už v prosinci 1939 Hitlera (lživě) varoval, že vláda v Oslo spolupracuje s Brity. To spolu s dalšími okolnostmi vedlo nacistické vedení ke schválení plánu „Weserübung“ (Cvičení na Weseře), směřujícího k bleskové okupaci Norska i Dánska. Obsazení vybraných norských přístavů na duben 1940 chystal i tehdejší první lord britské admirality (a příští slavný válečný vůdce) W. Churchill. Němci však byli rychlejší, byť často jen o pár desítek hodin, a 9. dubna 1940 byla do značné míry překvapivá německá invaze do obou skandinávských států provedena (Nissen 1984, s. 92 an.).

Norské obranné přípravy ani nákupy nových zbraní nebyly v dubnu 1940 zdaleka dokončeny – největší válečné lodě, obrněnce *Norge* a *Eidsvold* pocházely z r. 1900, námořnictvo mělo jen 3 malé moderní torpédoborce a 6 novějších ponorek, letectvo sotva 80 většinou rovněž zastaralých letadel atd. Obranné plány sice předpokládaly rozvinutí 6 divizí (asi 100 tisíc vojáků), jejichž obrana se měla částečně opřít o pobřežní pevnosti. Mobilizace ale začala být prováděna až v noci na 9. 4. a velkou část jednotek se tak vůbec nepodařilo rozvinout a vyzbrojit a síla vojska nepřesáhla zhruba 25 tisíc mužů.

Vláda pak časně ráno toho dne odmítla požadavek německého vyslance akceptovat okupaci jako „ochranu“ před útokem britským. Německé invazní síly ale v následujících hodinách s několika výjimkami dokázaly, byť ne beze ztrát, obsadit všech šest hlavních přístavů od Osla přes Bergen a Trondheim až po Narvik. Baterie pevnosti Oscarborg při ústí Oslofjordu sice přitom zničily nejnovější německý křižník (s nímž šla ke dnu i část předem vyslaných členů gestapa, kteří měli zajmout vládu a krále), další Norové poškodili u Bergenu (a následující den ho dorazila britská letadla). V Kristiansandu dokonce děla tamních fortů Němce zahnala dvakrát zpět. Zdrucující, především letecká převaha (Němci do bojů nasadili téměř tisíc letadel) však dříve nebo později obránce umlčela a protiakce Britů a Francouzů, kteří se se značným zpožděním rovněž vylodili u Trondheimu a Namsosu, nacisté odrazili. V dalším odporu pak pokračovala jen část jednotek především v jižní a jihozápadní části země. Němci sice okupovali Oslo, ale jejich další postup na sever byl dočasně zastaven, v oblasti Narviku se pak Norům podařilo postupně zmobilizovat dvě brigády, jež následně hrály důležitou roli v tamních dva měsíce trvajících bojích.

Z politického hlediska bylo nesmírně důležité, že se (i díky srdatosti obránců pevností) podařilo včas uprchnout z Osla většině vlády i poslancům, kteří se sešli v Hamaru (asi 140 km severně od metropole) a později v Elverumu. Díky tomu byl jednak organizován – jakkoliv nedokonalý – odpor, jednak to usnadnilo králi zmařit pokus o puč ze strany Quislinga, který se v Oslu prohlásil šéfem vlády (a např. vydal prohlášení o zrušení mobilizace, což často ještě více umocnilo její zmatečnost). Právě v Elverumu pak poslanci pod předsednictvím bojovného C. J. Hambra schválili plnou podporu pro dosavadní Nygaardsvoldovu vládu, která tak mohla nejen v příštích dnech pokračovat v pokusech o obranu, ale po jejím zhroucení odjet do britského exilu s náležitými legálními pravomocemi. Dodejme, že uprchnout se později podařilo i králi Hákonu VII. a jeho synovi Olafu. Ti se v následujícím období stali důležitými symboly kontinuity norské státnosti, i když se jinak odpor většiny norských jednotek v jižní a centrální části země celkem rychle zhroutil a evakuována byla do počátku května i většina spojeneckých jednotek. Heroický odpor, jaký kladla např. tři týdny německé převaze stará pevnost Hegra severně od Trondheimu, tak byl spíše výjimkou.

Zdaleka nejdéle se nakonec boje protáhly v oblasti Narviku, kde Britové už 10. a 13. dubna zničili 10 velkých německých torpédoborců – téměř polovinu podobných plavidel, jimiž *Kriegsmarine*

disponovala. Němci se tu nadále potýkali s odporem norských jednotek, které posílily britské, francouzské a také polské oddíly, a spojenci posléze ve druhé polovině května Narvik dobyli zpět. V té době se však již začala pod tíhou německé „západní kampaně“ hroutit jejich obrana na Západě, byly obsazeny Nizozemsko a brzy i Belgie, a tak Britové a Francouzi své jednotky počátkem června evakuovali, zatímco část norských oddílů byla demobilizována ještě předtím, než mohla padnout do německého zajetí. Britům se podařilo současně odvézt do exilu krále, většinu členů Nygaardsvoldovy vlády s hrstkou úředníků a také norský zlatý poklad, i když evakuace ze severních norských končin zdaleka neproběhla bez problémů (a královské loďstvo při ní přišlo o jednu z 5 svých tehdejších letadlových lodí). Norské velení pak 10. června v Trondheimu před Němci formálně kapitulovalo, politický a brzy i ozbrojený odpor ale ve skutečnosti pokračoval dál.

I když německá agrese proti Norsku skončila okupací země, kterou nacistická třetí říše získala několik významných trumfů, mj. námořní (a také letecké) základny pro vedení další války proti Británii, její průběh nebyl jednoznačný. Norové při relativně malých ztrátách (padlo nebo bylo zraněno asi 2 700 vojáků a 300 civilistů) dokázali vzdorovat takřka dva měsíce, přičemž útočníkům způsobili přes nedostatečnou mobilizaci svých sil značné ztráty. Škody, jež relativně slabá *Kriegsmarine* v norských vodách utrpěla, nepochybně přispěly k tomu, že nebyla v dohledné době ani teoreticky s to provést z hlediska evropské války zásadní invazi do Británie. Navíc, jak ještě připomeneme, se měl rychle rozplynout sen některých předních nacistů v čele s Alfredem Rosenbergem, že se Němcům podaří získat Nory jako „vzorové“ Germány pro ideu nové tisícileté říše.

Exil a zahraniční odboj

Norská reprezentace v čele s králem Håkonem se v britském exilu zpočátku potýkala s řadou problémů, typických ostatně pro většinu podobných vlád včetně Benešovy československé. Její ministři vedli úřady, sestávající zpočátku jen z hrstky úředníků, mezi politiky vládly četné spory (např. ohledně předcházející činnosti ministra zahraničí H. Kohta), vojenští velitelé neměli téměř komu velet – do Británie se totiž podařilo evakuovat zpočátku jen pár set bojeschopných mužů, 2 malé torpédoborce a několik letadel. Oproti jiným exilovým vládám měla ale přece jen několik výhod, které ji brzy napomohly zaujmout ve spojenecké politice adekvátní postavení. Právní postavení Nygaardsvoldovy vlády mezi spojenci

bylo díky „aktům z Elverumu“ nezpochybnitelné, navíc její autoritu umocňovala aktivita panovníka, který si získal i v okupované vlasti např. svými projevy mimořádnou prestiž (srov. Andanaes, Riste, Skodvin 1983, s. 96–97 an). Finančně byla nezávislá a stavy jejích úředníků a především ozbrojených sil se dařilo postupně navyšovat. Přispěla k tomu i ochota stovek Norů riskovat obtížný útěk přes Severní moře do Británie a zde se připojit k bojujícím krajanům, i když se na druhé straně např. nenaplnily počáteční naděje na podstatné rozšíření norských sil agitací mezi jinak rozsáhlou krajskou komunitou v USA a Kanadě. Největším trumfem Norů bylo ale zatím takřka nedotknuté ohromné obchodní loďstvo, které jejich vláda dala k dispozici bránící se Britské říši.

Význam norské obchodní flotily pro spojence vynikne již z konstatování, že r. 1940 byla – po britské, americké a japonské – čtvrtá největší na světě, přičemž v důležité složce tankerů, přepravujících pohonné hmoty, Norům s jejich 4,6 milionu BRT náleželo dokonce prvenství (viz Witt 2004, s. 50). Nygaardsvoldova vláda přitom krátce po německém napadení vydala nařízení, jímž se všechny větší námořní jednotky podrobovaly státnímu zájmu – a nyní tedy mohla být jejich většina dána k dispozici spojencům, i když nevelká část norských lodí stihla před Němci ujet „jen“ do Švédska. Už koncem dubna 1940 tak byla v Londýně zřízena *Norwegian Shipping and Trade Mission* v čele s Oivindem Lorentzenem, která začala dirigovat více než tisíc obchodních lodí s téměř 40 tisíci muži posádek a s objemem přes 4 miliony BRT. Výnosy jejího provozu pak nejen zajistily norské vládě finanční nezávislost, ale její akce byly jistě důležitou součástí každodenního spojeneckého, především britského válečného úsilí. Norské lodě se vydatně podílely na obchodu uvnitř bojujícího impéria, později tvořily důležitou část britských podpůrných konvojů do severoruských přístavů, především byly ale podstatnou složkou pravidelného systému konvojů mezi Británií a USA, resp. Kanadou. Doplňme jen, že Norové za tuto angažovanost zaplatili v následujících pěti letech námořní války těžkou daň, když bylo zničeno téměř 40 % jejich loďního prostoru (okolo 2 milionů BRT) a zahynula desetina lodních posádek.

Nemalý vklad Norové vložili i do vlastních válečných operací spojenců. I díky organizačním schopnostem energického ministra obrany (a příštího poválečného ministerského předsedy) Oscara Torpa se podařilo posléze vytvořit v Británii alespoň jednu brigádu, která v r. 1942 měla již zhruba 2,5 tisíce vojáků, ještě důležitější (a také efektivnější) však byly aktivity malých norských oddílů, cvičených v rámci britských skupin *commandos*. Ty totiž, zpočátku

v čele se svým legendárním velitelem Martinem Lingem, podnikaly i odvážné výpady přes Severní moře k norským břehům, kde ničily nacistická námořní zařízení. Zvláště proslulými se staly dva jejich výsadky na Lofoty v létě a koncem r. 1941, i když později byly podobné akce vzhledem k odvetným teroristickým opatřením Němců omezeny. Menší norské pozemní jednotky se zúčastnily také obranných opatření spojenců na Islandu a některých menších akcí, ať již na „dalekém“ Severu, např. na Špicberkách, nebo u pobřeží Francie. Ještě výraznější byl pak vklad norského letectva, postupně vybudovaného v Británii (a částečně v Kanadě). Od dubna 1941 působila v rámci RAF první norská (331.) stíhací squadrona, k níž o rok později přibyla další (332.) a později z nich byl zformován norský „Wing“. O „produktivitu“ norských stíhačů přitom nejlépe svědčilo takřka 200 jistých a přes 30 pravděpodobných vítězství, přičemž v r. 1943 byla 331. peruť nejlepším stíhacím útvarům na Britských ostrovech. Další dvě norské perute (330. a 333.) se pak v rámci Coastal Command zúčastnily všech klíčových fází bitvy o Atlantik, nad nímž operovaly jak ze základen v Anglii, tak na Islandu a přispěly mj. ke zničení několika německých ponorek. Svůj podíl na námořních bojích pak odvedlo i malé norské válečné námořnictvo, jemuž Britové poskytli – podobně jako např. Polákům – několik moderních lodí, především 2 torpédoborce a 3 ponorky. Norský torpédoborec *Stord* se např. podílel na pronásledování a potopení německého bitevního křižníku *Scharnhorst* u Severního mysu koncem r. 1943 a norská flotila se zúčastnila i invaze do Francie v červnu následujícího roku.

Z hlediska politického byla norská exilová reprezentace z více důvodů uchráněna od vážných sporů, které provázely některé její partnery. Nejvýraznější obměnou v její struktuře bylo vystřídání šéfa diplomacie H. Kohta Trygvem Liem (1896–1968), mladším, nicméně aktivním politikem z řad Norské dělnické strany, jež současně znamenala zásadní změnu v příští zahraničněpolitické koncepci země. Lie (ostatně jako většina dalších politiků) odmítal možnost návratu k politice neutrality a naopak již od r. 1941 začal prosazovat vizi užší spolupráce příštího osvobozeného Norska s Velkou Británií, USA a případně dalšími atlantskými zeměmi a současně náležel k ideovým architektům příští nové mezinárodní organizace. „Atlantská“ koncepce, v níž lze oprávněně spatřovat jeden z předobrazů příštího NATO, ovšem nenalezla ani mezi Nory plnou podporu a např. část norských socialistů, pracujících v exilu ve Švédsku, místo ní prosazovala projekt užší skandinávské unie, jež měla tvořit jakýsi most mezi SSSR a Západem (přičemž ani mezi norskými politiky

v Londýně nechyběli zastánci pevnějšího smluvního vztahu Norska k SSSR po vzoru „Benešovy“ smlouvy z r. 1943). Vize „atlantské“ koncepce, k níž se přikláněla i exilová vláda nizozemská, byla ostatně v té době vzhledem ke konfiguraci světové politiky předčasná a i na norské scéně musel být tento koncept po osvobození prosazen, ovšem již za zcela odlišných mezinárodních podmínek, jak ještě připomeneme. Prestiž samotného Lieho mezi většinou spojeneckých politiků ale později prokázalo jeho zvolení prvním generálním sekretářem Organizace spojených národů počátkem roku 1946, které samozřejmě výrazně posílilo i mezinárodní postavení jeho země.

Domácí rezistence a osvobození

Hitler jmenoval už koncem dubna 1940 tzv. říšským komisařem v okupovaném Norsku dosavadního vysokého činitele NSDAP z Essenu Josefa Terbovena, který se měl v následujících pěti letech stát nejvyšší instancí nacistického okupačního aparátu. Quisling byl naopak po svém nezdařeném puči dočasně odstaven a zemi administrativně řídila správní rada sestavena z vysokých norských úředníků. Teprve po neúspěšných pokusech o získání spolupráce představitelů jiných stran byla v září 1940 sestavena státní rada, skládající se prakticky výlučně z představitelů Quislingova Národního sjednocení (NS), jež se také brzy stalo jedinou legální stranou v okupované zemi, formálním šéfem vlády se ale Quisling stal až v únoru 1942. NS pak sice získalo jistou podporu a z původních zhruba 7 tisíc se rozrostlo na více než 40 tisíc členů, represemi proti opozice (v září 1941 došlo k prvním popravám několika norských komunistů) a pak především souhlasem s deportacemi několika set norských Židů v r. 1942 se nicméně u veřejnosti totálně zdiskreditovalo, což si uvědomovali i Němci. Quisling se v té době pokoušel o budování nových institucí podle italského korporativistického vzoru v čele s tzv. Rikstingem (říšským lidovým shromážděním), jeho snahy ale neuspěly, stejně jako úsilí dosáhnout v Berlíně podepsání mírové smlouvy a zajistit tak Norsku v „Hitlerově“ Evropě alespoň formální nezávislost. Ačkoliv posléze vyslovil souhlas i s účastí norských dobrovolníků v jednotkách SS (kam se jich postupně přihlásilo zhruba 7 tisíc), v Berlíně definitivní uspořádání postavení Norska odložili až po „vítězství“ ve válce, čili ad calendas graecas. Země byla ostatně – bez ohledu na názory vlády – okupanty bezohledně vykořisťována a od r. 1941 se začala potýkat s chronickým nedostatkem potravin, což jen povzbuzovalo Nory k rezistenci.

Norský domácí odboj se od počátku odvíjel v několika liniích, z nichž základními byly skupiny občanské a vojenské, vedle toho se ovšem výrazně Moskvou. Měl přitom svá specifika, daná často jedinečností norské geografie, jež usnadňovala, zvláště v pozdějších fázích války, jeho podporu z Británie, ale také (díky sousedství neutrálního Švédska) umožňovala v některých případech ohroženým vůdcům včas odejít do bezpečí (Kejzlar 1963, s. 104–106). Civilní, občanský odboj, sestávající z velké části ze socialistických kruhů (jedním z vůdců byl socialistický starosta Osla a příští ministerský předseda Einar Gerhardsen, později Němci uvězněný v koncentračním táboře Sachsenhausen), především představoval účinnou protiváhu k domácím fašistickým skupinám, přičemž k jeho hlavním zásluhám později patřilo faktické znemožnění mobilizace mladších norských ročníků na práci pro Říši. Jeho klíčovou organizací byl od r. 1941 tzv. Kruh (nor. *Kretsen*), vedený soudcem nejvyššího soudu Paalem Bergem, o jehož autoritě svědčilo i to, že se mu později dostalo zastoupení v norské exilové vládě. Spolu s dalšími organizacemi, mj. vedením odborů, vytvořil v r. 1942 tzv. Koordinační výbor, který skutečně řídil odbojovou práci v různých sektorech života a posléze se stal klíčovou složkou tzv. Domácí fronty (*Hjemme Front*).

Záhy po okupaci země začal vznikat i odboj vojenský, organizovaný několika důstojníky na pokyn zajatého vrchního velitele generála Otto Rugeho, činnost tohoto tzv. *Milorgu* ovšem komplikovala nacistická perzekuce a také jí vynucené útoky ohrožených vůdců. Původní cíl této podzemní armády se také příliš nelišil od podobných koncepcí kontinentálních včetně naší Obrany národa – měla se připravovat na závěrečnou fázi války, podpořit eventuální spojeneckou invazi (o níž, jak víme, britský premiér Churchill dlouho uvažoval) a chystat se na finální boje. Od počátku roku 1942 byly jednotky *Milorgu* podřízeny přímo londýnskému tzv. vrchnímu velení národní obrany, vojenské střety s okupanty ale podnikaly téměř výlučně již zmíněné menší norské oddíly *commandos* a vedení domácího odboje se, především kvůli nacistickému teroru, snažilo podobné bojové aktivity vyhýbat. Teprve v roce 1943 začala narůstat přímá diverzní a sabotážní činnost a zdaleka nejvýznamnější akce, známé zničení výroby tzv. těžké vody v Rjukanu (kterou nacisté nezbytně potřebovali k eventuální výrobě své atomové zbraně), byla finálně provedena až v únoru 1944. Vlastní ozbrojenou činnost již předtím začali rozvíjet i komunisté, pokoušející se z návodu Moskvou o organizování partyzánských skupin, přes jisté úspěchy se

ale nemohla podobná forma odporu, typická např. pro balkánské země nebo některé části Francie, v Norsku prosadit. Pomineme-li další důvody, je třeba připomenout, že vzhledem k Hitlerově obsesi z možné britské invaze na sever Evropy tu Němci ještě r. 1944 udržovali téměř půlmilionovou armádu a teprve po vylodění spojenců do Normandie byla jistá část německých jednotek přemístěna na evropský západ.

Určitého vrcholu dosáhl domácí norský odboj na podzim 1944, kdy vzniklo tzv. vedení Domácí fronty, v níž byly zastoupeny všechny klíčové občanské i vojenské složky rezistence a do níž se nakonec včlenily i komunistické organizace. Oddíly *Milorgu* byly vycvičeny a díky četným dodávkám zbraní z Británie také v zásadě vyzbrojeny, důležitým rezervoárem dalších se stali i branci, jejichž výcvik nyní umožnilo (pod zástěrkou „zdravotních táborů“) i neutrální Švédsko. Sabotáže teď již značně ochromovaly jak německou válečnou výrobu v zemi, tak námořní dopravu, o praktickém znemožnění nasazení vybraných norských ročníků na práci do Říše (kdy se část povolávaných podařilo včas přesunout do Švédska) byla už zmínka. Své možnosti pak norský odboj reálně prokázal v závěru roku 1944 a počátkem roku následujícího, kdy se jeho oddílům podařilo opakovaně zablokovat hlavní spoje mezi severem země a jižními přístavy, odkud chtěli Němci přesunout část jednotek na Západ, mj. k podpoře ofenzívy v Ardenách. Už předtím se norské oddíly podílely i na osvobození nejsevernější části státu, tzv. Finnmarky, kam přes Finsko pronikla sovětská armáda a kde se ustupující nacisté pokoušeli, bohužel ne bez úspěchu, praktikovat taktiku spálené země včetně násilné evakuace tamního obyvatelstva.

Více než pětiletá okupace skončila nakonec pokojněji, než se očekávalo. Komisař Terboven sice chtěl původně „držet“ nacistické panství v Norsku za každou cenu, jednotky wehrmachtu a námořnictva se ale v zásadě hned 7. května podrobily rozhodnutí Hitlerova nástupce velkoadmirála Dönitze a kapitulovaly. Terboven a několik dalších nacistických prominentů pak spáchalo sebevraždu, zatímco takřka 400 tisíc německých vojáků se nechalo bez větších problémů internovat oddíly *Milorgu* (čítaly sotva 40 tisíc mužů), které mohly vystoupit z ilegality (Andanaes, Riste, Skodvin 1983, s. 120). Moc pak převzaly již předtím odbojem pověřené osoby a už 7. června se do země vrátil král Håkon i s oblíbeným korunním princem. Vzhledem ke konsenzu mezi domácím odbojem a exilem země mohla vykročit k renovaci, ale i když ztráty Norů zdaleka nedosahovaly ztrát států ve střední a východní Evropě, neměla být snadná. Norsko sice ztratilo „pouhých“ zhruba 9 tisíc obyvatel,

z nichž asi třetinu tvořili padlí vojáci a bojovníci domácího odboje a třetinu zahynuvší námořníci, z hospodářského hlediska ale stát přišel o takřka pětinu svého hrubého domácího produktu. Vedle již zmíněných ztrát lodí byla poničena velká část námořních zařízení, totální zkázu pak utrpěla severní Finnmarka. Bolestivou kapitolu tvořila i retribuce a tzv. denacifikace, během níž byla v bezprostředně poválečném období vyšetřována okupační aktivita zhruba 90 tisíc Norů. Vedle Quislinga byl nejvyšší, absolutní trest vyměřen 24 dalším; přes 18 tisíc bylo uvězněno, mezi nimi i spisovatel Knut Hamsun, dalších 28 tisíc bylo potrestáno peněžními pokutami, dočasnou ztrátou občanských práv apod.

Část VIII. Vývoj Norska po roce 1945

Politický a ekonomický vývoj v prvních poválečných letech

První poválečná norská vláda, sestavená brzy po návratu krále, se skládala především z osobností domácího odboje v čele se socialistou Einarem Gerhardsenem (1897–1987; ministerským předsedou zůstal s přestávkou 1951–55 až do r. 1965), propuštěným právě z nacistické internace. Většina z jeho 14 ministrů náležela k DNA, v duchu odbojové jednoty v ní ale zasedli i dva členové KS Norska, někdejší exil zastupovali jen ministr zahraničí T. Lie a jeho kolega Oscar Torp (který v l. 1951–55 vystřídal nemocného Gerhardsena dočasně v čele kabinetu). Levicový posun většiny společnosti pak potvrdily i výsledky prvních poválečných voleb, uskutečněných již počátkem října 1945 – Norská dělnická strana v nich získala těsnou nadpoloviční většinu (76 ze 150 křesel), což ji při podpoře 12 komunistických poslanců umožňovalo začít prakticky neomezeně realizovat socialistickou politiku.

Nejdůležitějším nástrojem hospodářské politiky státu se – na rozdíl od zemí střední a částečně západní Evropy – nestala ani tak etatizace klíčových ekonomických odvětví, byť i k ní v menší míře došlo, ale především finanční a cenové regulace. Rozpočet, schvalovaný levicovou většinou (vládu ale podporovala i křesťanská lidová strana a v řadě předloh agrárníci), byl jak důležitým instrumentem ovlivňování ekonomiky, tak prostředkem k rozsáhlým investicím, směřujícím především k poválečné obnově. Stát převzal do svého řízení část podniků vybudovaných nebo rozšířených okupanty, především doly a část hutí, zvláště hliníkárn. Postátněna byla i energetická síť a výrazně vzrostl vliv státu v loďstvu, které již r. 1948 dosáhlo přes vážné ztráty zhruba předválečné tonáže. I jinak se plánovaná „socialistická“ ekonomika rozvíjela slibně. Již v letech 1947–48 se výsledky většiny průmyslových odvětví Norska vyrovnaly produkci z konce třicátých let, přičemž přijetí americké hospodářské pomoci v rámci Marshallova plánu tento trend ještě povzbudilo. Přitom Gerhardsenova vláda řešila nejen řadu palčivých problémů (musela např. zcela obnovit spojení s vyrabovaným severem země), ale dokázala zrealizovat hned v prvních pováleč-

ných letech i řadu výrazných sociálně-ekonomických opatření, mj. postavila ve vlastní režii nejvíce nových bytů v přepočtu na 1 000 obyvatel z celé západní a severní Evropy.

I norskou zahraniční politiku, kterou po zvolení Lieho generálním tajemníkem OSN vedl historik Halvard Lange (1902–1970), charakterizovala snaha o „třetí“ cestu mezi americkým kapitalismem a sovětským komunismem, pro kterou se rychle vžilo označení „most“ (*Bridgebuilding*) a která v mnohém připomínala koncepci demokratů československých. Ve vládnoucí dělnické straně jasně dominoval akcent na spolupráci s podobně orientovanými, tedy socialistickými vládami ve Stockholmu a v Kodani, a i když Norové již nevěřili, že by v případě většího konfliktu kvůli své poloze mohli zůstat stranou (proto také nebyla znovu deklarována neutralita), snažili se až do r. 1947 zásadně se neztotožňovat ani s jedním z rýsujících se bloků příští studené války. Pokud ostatně někdo o příští válce uvažoval, viděl (podobně jako ve většině dalších evropských států) potenciální nebezpečí především v Německu. Jisté obavy ze SSSR naopak zpočátku rozptýlil bezproblémový odchod sovětské armády z Finnmarky již v listopadu 1945, a i když pak Moskva navrhla vládě v Oslu společné vojenské využití Špicberků, tento požadavek příliš neprosazovala a nakonec „zmizel“. Snaha Gerhardsenova kabinetu zůstat mimo bloky šla pak tak daleko, že norská diplomacie odmítla v té době zasedat v Radě bezpečnosti a při hlasování v plénu OSN se Norové (ostatně podobně jako jejich skandinávští přátelé) zdržovali zaujímání jednoznačných postojů.

První zásadní obrat od snahy o třetí cestu Norové učinili, když v červenci 1947 přijali nabídku americké hospodářské pomoci, příští tzv. Marshallův plán. Nutno ovšem dodat, že si představovali spíše možnost nákupů chybějícího sortimentu v USA na úvěry a že (podobně jako Švédové) navrhovali, aby pomoc Evropě koordinovala hospodářská rada OSN, což byl model na hony vzdálený představě americké. Norové ani později nijak nejásali z ustavení Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC) a jejich příjem z programu byl také celkem skromný, i když samozřejmě podstatnější než např. neutrálního Švédska. Totální změnu jejich postojů přinesly až události počátku r. 1948, vedle britského návrhu západoevropské unie (který však, dodejme, s účastí severanů nekalkuloval) komunistický převrat v Praze v únoru t. r. a pak sovětské vnucení spojenecké smlouvy sousednímu Finsku počátkem dubna. Především zničení československé demokracie a také brzy následující smrt populárního ministra zahraničí Jana Masaryka (kterého část norských ministrů znala ještě z Londýna a pak z ku-

loárů OSN) byly pro vládnoucí socialisty podnětem k definitivnímu ukončení spolupráce s domácími komunisty, jejichž síla se ovšem s možnostmi KSČ nedala porovnávat a navíc ještě klesala. Proti jednoznačnému příklonu k Západu v nyní akcelerující studené válce ale ve vládních kruzích v Oslu stále převažovala snaha o co nejužší kooperaci se skandinávskými sousedy, kterou v podobě vybudování „neutralitního“ bloku prosazovala především švédská diplomacie a kterou zatím podporovala i socialistická vláda Dánska. Jenže anglosaské mocnosti nebyly ochotny podobný blok vybavit zbraněmi (část Američanů ostatně neutralitní postoje severských socialistů doslova dráždily) a Norové nakonec dostali pozvání participovat na atlantském bezpečnostním systému, příštím NATO, o jakém ostatně T. Lie uvažoval už za války. Když pak ve finálních rozhovorech mezi nejvyššími představiteli všech tří skandinávských zemí v lednu 1949 Švédsko trvalo na bezpodmínečné neutralitě nordického bloku, dala vláda v Oslu přednost chystané multilaterální bezpečnostní smlouvě, vedené USA (Lundestad 1980).

Počátkem dubna 1949 H. Lange podepsal za Norsko tzv. Washingtonskou smlouvu, jíž byl položen základ NATO; současně si ale Norsko, podobně jako Dánsko, vymohlo, že v době míru nebudou na jeho území rozmístěna žádná cizí vojska, což bylo oficiálně notifikováno i sovětskému velvyslanci. Odmítavému postoji k možnosti amerických základů Norové pak zůstali věrni i v následujících fázích studené války a ani jejich podpora některých politických kroků Washingtonu a dalších západních vlád nebyla nekritická, což se ukázalo mj. počátkem následující dekády např. v zásadně odmítavém postoji k podpoře francouzské koloniální války ve Vietnamu. Dodejme jen, že prakticky současně, tj. již počátkem padesátých let, Norsko naopak začalo s organizací svých později pověstných rozvojových programů ve třetím světě, čímž se tato malá demokracie opět často odlišovala – zvláště v padesátých letech – od tvrdého mocenského přístupu svých zaoceánských spojenců.

Budování moderního sociálního státu

Norské politice od osvobození až do přelomu šedesátých a sedmdesátých let výrazně dominovala demokratická levice, což mimo jiné odráželo i sociální posuny norské společnosti. Podobně jako jinde v Evropě ubývalo lidí žijících trvale na venkově (a také lidí, jejichž hlavní obživou bylo až dosud rybářství). V souvislosti s urbanizací naopak narůstal počet zaměstnanců (byť ne nutně v dělnických profesích), kteří tvořili sociální bázi téměř nepřetr-

žitě vládnoucích kabinetů dělnické strany. Norský politický střed a pravici navíc rozdělával pohled na některé zásadní otázky, vedle záležitostí fiskálních např. již od šedesátých let postoj k západoevropské hospodářské integraci, který přiblížíme v následující podkapitole. Jiné problémy, s nimiž se musela potýkat řada západoevropských států, např. migranti z „třetího“ světa, pak tuto severskou zemi začaly ovlivňovat až značně později, v sedmdesátých letech (většina cizinců, kteří se do té doby v Norsku usadili, pocházela z jiných skandinávských zemí, především Švédska) a až do šedesátých let se naopak více Norů vystěhovalo za oceán. To vše usnadňovalo dobudování institucí „státu blahobytu“ v jeho severské podobě, v níž Norsko často následovalo jen s malým odstupem nejtypičtější Welfare State švédský, třebaže ne ve všech aspektech.

Politický život země ovlivňovalo od konce čtyřicátých let, po marginalizaci komunistů, v následujících dvou dekádách pět až šest „tradičních“ politických stran, vedení bylo ale jednoznačně v rukou DNA, která také s kratičkou přestávkou v září 1963 řídila stát až do podzimu 1965, tj. plná dvě desetiletí. Strana získávala až do počátku sedmdesátých let pravidelně okolo 45 % hlasů (v roce 1957 téměř 49 %) a vážně ji neoslabilo ani odštěpení části levice z důvodu nesouhlasu se zahraniční politikou. Ta pak vytvořila Socialistickou lidovou stranu (*Sosialistisk Folkeparti*), požadující mj. odchod země z NATO a návrat k neutralitě. Stabilitu nejvýrazněji personifikovala osoba ministerského předsedy E. Gerhardsena, který nakonec po návratu do premiérského úřadu v r. 1955 zůstal v čele exekutivy až do r. 1965 a který byl tak právem oceňován, a to i svými protivníky, jako budovatel moderní podoby státu. Právě jeho vlády totiž přijaly řadu klíčových předloh, zajišťujících onen obecný „blahobyť“ nebo alespoň bezpečnou sociální síť, mj. univerzální nemocenské pojištění (1956), univerzální starobní důchod pro všechny občany nad 67 roků (1957) a univerzální pojištění pro případ nezaměstnanosti pro všechny námezdně pracující zaměstnance (1959). Výdobytků pro řadové občany od mateřských dovolených po rozvoj vzdělávací soustavy i ve venkovských oblastech by však bylo možné uvést řadu dalších (srov. např. Hagen, Hippe 1983, s. 92–93).

Hlavní opoziční silou proti socialistům, která se však mocensky dokázala poprvé prosadit až počátkem osmdesátých let v již odlišném mezinárodním klimatu, se stala konzervativní Høyre, zastupující v první řadě zájmy podnikatelských kruhů a část konzervativně orientovaného elektorátu. Její volební výsledky oscilovaly ve sledovaném období mezi 16 a 25 %, případnému převzetí moci v koalici

s některou ze stran (pravého) středu ale chyběl programový průnik. Obtížnost pravicové sestavy naopak později umocnila často protichůdná stanoviska k možnosti vstupu Norska do Evropského hospodářského společenství, o čemž se začalo vážněji uvažovat především v souvislosti s podobnými snahami Velké Británie. Jestliže totiž Høyre patřila k zastáncům participace na pokračujícím (v té době ryze hospodářském) integračním procesu, hlavní reprezentant středu, Strana centra (*Senterpartiet*), vytvořená z někdejšího Selského svazu, byla naopak jeho zásadním oponentem. Právě vůdci centristů Peru Bortenovi (1913–2005) se přitom v listopadu 1965 podařilo vytvořit po více než třiceti letech první většinovou nesocialistickou koalici, v níž zasedli i zástupci Høyre a také (stále ovšem slábnoucí) liberální Venstre a Křesťanské lidové strany. Pomineme-li ale komplikovanou spolupráci těchto subjektů ve vnitropolitických otázkách, v nichž se jejich přístupy často nemohly shodnout, rozpor ohledně postoje k „Evropě“ byl naprosto zásadní a vedl ještě před klíčovými kroky r. 1971 k jejímu pádu.

Do vládních lavic se tehdy vrátila Norská dělnická strana, která ve volbách r. 1969 dosáhla svého druhého nejlepšího výsledku v poválečné historii. Nový ministerský předseda Trygve Bratteli (1910–1984) musel ovšem stát v čele menšinového kabinetu, který byl nucen hledat podporu buď u radikální levice, tj. socialistické lidové strany, nebo stran centristických. A protože osud vlády fakticky spojil s eventuálním vstupem Norska do EHS, musel po neúspěšném referendu na podzim 1972 premiérský úřad opustit, i když ne nadlouho. Nová centristická koalice v čele s křesťanským lidovcem Larsem Korvaldem, složená ze tří středových stran, nakonec nevydržela ani rok a už v říjnu 1973 se Bratteli do čela vlády vrátil. Strana ale oslabil, „dělnické“ vlády musely úřadovat opět jako menšinové. V souvislosti s tím (a ovšem i s ekonomickými problémy) se také zabrzdilo další prohlubování sociálního zákonodárství, jež mělo ostatně stále více odpůrců, stejně jako možné opakování pokusu o přidružení k EHS. Stabilita norské politické scény se v sedmdesátých letech obecně umenšila, na rozdíl od předcházejících desetiletí byl podstatně větší segment voličů ochoten radikálněji měnit své preference. Tradičním politickým stranám pak navíc v roce 1977 přibyl nový vyzývatel v podobě tzv. Strany pokroku Anderse Langeho, který po vzoru sousedního Dánska dokázal získat hlasy pomocí hesel o nutnosti snížení daní a státní role v ekonomice vůbec, ale také, v Norsku zcela nově, rétorikou proti přistěhovalcům.

Na rozdíl od Dánska Lange příliš neuspěl a zemi tak celé další

období až do r. 1981 řídili socialisté, od r. 1977 vedení již mladším lídrem (a ministerským předsedou) Odvarem Nordlim. Norsko už v té době začalo masivně využívat nových ropných a plynových ložisek ze svých šelfů, což zemi např. uchránilo v pověstných ropných krizích od vážnějších ekonomických otřesů. Většina historiků se ale shoduje na tom, že už tehdy se (ostatně podobně jako u severských sousedů včetně Švédska) tamní Welfare State dostal se svými značně velkorysími parametry do krize, u jejíž kořenů byl např. pokles podílu produktivní populace nebo zbrzdění ekonomického růstu, jenž byl jednou z podmínek realizace sociálních programů. Díky přílivu celkového pravicového klimatu ze Západu, odstartovaného nástupem Margaret Thatcherové v Británii a vítězstvím Ronalda Reagana v USA, který ještě umocnilo ovzduší tzv. druhé studené války, pak r. 1981 došlo k zásadnímu, třebaže opět jen krátkodobému mocenskému střídání i v Norsku. Když v tamních volbách do Stortingu Høyre dokázala poprvé předstihnout DNA, byť jen o jediné procento, mohl se poprvé od r. 1926 ujmout vlády vůdce konzervativců Kåre Willoch.

Zahraniční politika Norska po r. 1949

Zahraničněpolitické aktivity Norska v dobách studené války do značné míry předurčovalo členství země v NATO, byť mělo své limity, a také v OSN, kde se Norsko snažilo hrát konstruktivní roli, mj. aktivní podporou rozvojových programů pro země třetího světa. Členství v postupně se proměňující Severoatlantické alianci však bylo chápáno především jako potenciální záruka proti případné agresí a zvláště kabinety dělnické strany zaujímaly v mnoha aspektech postoje značně nezávislé na Washingtonu a dalších západních vládách. Poprvé se to projevilo hned r. 1950, kdy Norsko jako jeden z prvních západních států uznalo Maovu komunistickou vládu v Číně, po r. 1955 země patřila k průkopníkům dialogu s východním blokem atd. Vůči NATO jak Gerhardsenovy vlády, tak její nástupkyně důsledně zachovávaly od počátku prosazovanou „no foreign Basis policy“. Tuto linii ještě zvýraznilo rozhodnutí kabinetu z r. 1955, podle kterého na norském teritoriu nesměly být rozmisťovány ani uskladněny žádné nukleární zbraně či jejich nosiče, což brzy poté dokonce vedlo k demontáži pronajatých amerických taktických raket, jež mohly být potenciálně vybaveny atomovými hlavicemi. Vedoucí představitelé dělnické strany si ostatně byli vědomi rezervovaného postoje vůči NATO u nezanedbatelného segmentu norské veřejnosti obecně (posilovaly ho mj. americká podpora

francouzského a portugalského kolonialismu a později, po r. 1964, samozřejmě i válka proti Severnímu Vietnamu) a norský premiér koncem padesátých let na jedné z konferencí Aliance dokonce navrhoval, aby se zastavilo její vyzbrojování nukleárními zbraněmi vůbec. I tak přispěla vládní zahraniční politika k odštěpení levicového proudu od DNA do samostatné socialistické lidové strany a později, v sedmdesátých letech, dávala nemalá část norské veřejnosti opakovanými protesty jasně najevo odmítavé stanovisko ke zbráním hromadného ničení obecně. Jedinou oblastí, v níž norské vlády a armáda s Američany a dalšími spojenci aktivněji spolupracovaly, tak byla oblast zpravodajství, především radiové „pokrývání“ nejsevernějších oblastí SSSR a jeho námořních a raketových základen v oblasti poloostrova Koly a Archangelska.

Od prvního uvolnění ve studené válce patřila norská diplomacie, stále vedená H. Langem, k průkopníkům politiky zmírňování mezinárodního napětí. Ministerský předseda E. Gerhardsen dokonce v listopadu 1955 jako vůbec první šéf západní vlády navštívil Moskvu, aby zahájil dialog s N. S. Chruščovem, a třebaže výsledky této cesty byly omezené, znamenala jistý průlom, který ostatně dokumentovala i reciproční návštěva tohoto sovětského reformního vůdce v Oslu v r. 1964. Norsko také hned r. 1957 podpořilo polskou iniciativu na zřízení bezatomového pásma ve střední Evropě a ministr Lange při snahách o její realizaci (ztroskotavší pak na odporu NSR a USA) spolupracoval s jejím polským autorem (a resortním kolegou) Adamem Rapackim. Polsko se ostatně stalo hlavním partnerem Norska mezi menšími státy za „oponou“ i v následujícím období, i když, jak ještě připomeneme, jistý rozvoj zaznamenala i relace s Československem. V každém případě ale jak centristická vláda Pera Bortena, tak její levicové nástupkyně v čele s Trygvem Brattelim v sedmdesátých letech náležely k předním zastáncům politiky *détente* v Evropě a aktivně norští socialisté podporovali i novou západoněmeckou Ostpolitik kancléře Williho Brandta, s nímž měli ostatně z pochopitelných důvodů nadstandardní vztahy (W. Brandt, žijící za války v norském exilu, se zúčastnil protinacistického odboje a dokonce krátký čas pracoval v norské zahraniční službě). Bratteliho i Nordliho vlády v sedmdesátých letech podporovaly i finské návrhy na přeměnu Skandinávie v bezatomové pásmo, a ačkoliv r. 1981 nastoupila v Oslo nová pravicová sestava Kåra Willocha, i ona trvala na zmiňovaném pravidlu „bez cizích základen“, takže nové americké střely do Norska (ani do Dánska) nepříbyly. Socialistická vláda premiérky Gro Harlem Brundtlandové pak dokonce (po vzoru Nového Zélandu) zakázala v norských pří-

stavech pobyt všem plavidlům s atomovými zbraněmi, což vedlo krátce před koncem studené války k – nikoliv prvnímu – ochlazení vztahů mezi Oslo a Washingtonem.

Bezpečnostní garance, plynoucí z členství v NATO, nepochybně ovlivňovaly – a stále ovlivňují – postoje Norů a jejich vlád k západoevropskému integračnímu procesu, nastartovanému definitivně počátkem padesátých let. Projekt Evropského společenství uhlí a oceli z roku 1951 samozřejmě Norsko vzhledem ke struktuře jeho ekonomiky nemohl oslovovat, vláda se ale stavěla chladně i k předtím diskutované možnosti vytvoření severské celní unie. Když však dánský ministerský předseda Hans Hedtoft v r. 1951 navrhl vznik meziparlamentního konzultativního orgánu, Norové podobně jako další severané souhlasili a počátkem roku 1953 se tak v budově dánského parlamentu mohla poprvé sejít tzv. Severská (Nordická) rada jako první reálný zárodek užší meziskandinávské kooperace (Piotrowski 2006, s. 44–46). Nezůstala osamocená – v r. 1951 vznikly skandinávské Aerolinie SAS, brzy následovala pasová unie a v roce 1958 byl definitivně dotvořen společný pracovní trh severských zemí. Dále než k jisté liberalizaci obchodu ale Norové jít nechtěli, a tak vláda v Oslo uvítala, když v r. 1959 vystoupila Velká Británie s iniciativou vzniku Evropského sdružení volného obchodu (EFTA) jako určité, podstatně volnější (a ryze mezivládní) alternativy k západoevropskému EHS. EFTA, které vedle Británie a Norska sdružilo další skandinávské země (později včetně Finska), neutrální Rakousko a Švýcarsko a také Portugalsko, znamenalo v následujícím desetiletí nepochybně výrazné zvětšení norských odbytových možností. Jenže Británie a po ní i Dánsko již r. 1961 podaly přihlášku ke vstupu do EHS, což nakonec vedlo ještě kabinet E. Gerhardsena k rozhodnutí rovněž se připojit, i když s řadou výhrad. Bez ohledu na následující veto rozšíření ze strany francouzského prezidenta Charlese de Gaulla (1963) ale již pouhá příprava procesu naznačila, s jak velkou opozicí se podobné rozhodnutí na domácí scéně potká. To se ostatně opakovalo znovu v r. 1967, kdy se Bratteliho centristická vláda opět připojila ke snaze britské labouristické vlády Harolda Wilsona a její dánské socialistické partnerky Jense O. Kraga o připojení, jež ovšem opět ztroskotala na francouzském vetu.

Koncem šedesátých let se norská diplomacie zapojila do jednání o dánském projektu severské celní a ekonomické unie NORDEK, nežli však mohly negociace přejít do pokročilejšího stádia, změnil se postoj Francie k rozšíření EHS, a Norsko se tak r. 1970 rozhodlo potřetí následovat Brity a Dány v jejich přístupu k západoevropskému projektu. S ním související rozpory centristickou Bortenovu vládu

sice rozložily, Bratteliho kabinet ale v jednání pokračoval, zvláště když se zdálo, že představitelé EHS budou ochotni vyjít vstříc části norských požadavků týkajících se zemědělství a především rybolovu. V lednu 1972 pak Storting schválil přístupovou smlouvu země ke společenství, opozice ale upozorňovala na nedostatečné garance pro domácí sedláky a rybáře a dokázala zmobilizovat odpůrce vstupu natolik, že v referendu v září 1972 porazili „Evropany“ (tedy konzervativce a část socialistů) v poměru 54 ku 46 procentům. Jediným výsledkem jednání tak nakonec zůstala obchodní smlouva mezi Norskem a EHS, nyní již rozšířeným o Británii, Irsko a také Dánsko, z roku 1973 (Riste 2005, s. 244–245). Následující neustálé rozšiřování těžby ropy a plynu z šelfových vod, díky kterému Norsko bohatlo, zatímco většina členů společenství se celé následující desetiletí potýkala s důsledky dvou ropných krizí, pro Nory otázku eventuálního přístupu země k integračnímu procesu odsunulo až do počátku devadesátých let, tj. do už zcela odlišné mezinárodní situace po konci studené války.

Norsko jako ropná velmoc

V polovině sedmdesátých let, v době, kdy se většina západoevropských států potýkala s důsledky zvýšení cen ropy arabskými vývozci pro jejich podporu Izraeli v „jomkipurské“ válce v roce 1973, se Norsko stalo díky stále výraznějšímu využití domácích zdrojů ropy a zemního plynu v šelfech Severního moře v těchto surovinách plně soběstačné a v následujícím období se dokonce rychle zařadilo mezi jejich přední vývozce. Vzhledem k tomu, že se první, více méně pokusné vrty v šelfech u norského pobřeží uskutečnily teprve v roce 1966 a významnější ložiska byla nalezena až o tři roky později, to byl nepochybně velký úspěch, který následně výrazně ovlivnil možnosti norského státu až do dnešních dnů. Přispělo k tomu i několik racionálních rozhodnutí Stortingu, částečně uskutečněných již v předcházejícím období, díky nimž výnosy z této jinak náročné produkce zůstávaly v zásadě v domácích rukou. Už v roce 1963 byl totiž přijat zákon, kterým bylo nerostné bohatství v šelfech prohlášeno za majetek státu s tím, že na jeho případnou těžbu bude licence poskytovat výlučně vláda, navíc byla potenciální těžba omezena 62. rovnoběžkou severní šířky, aby se zabránilo případným ekologickým katastrofám v polárních vodách. Většina těžby byla pak realizována prostřednictvím státního podniku „Statoil“, v němž si norský stát vymínil zachování nadpoloviční kapitálové většiny, což pochopitelně nemálo přispělo k jeho relativní ekonomické prosperitě.

první tanker s použitelnou surovinou ze severomořských těžebních věží dorazil do Stavangeru v r. 1971, o deset let později, na sklonku vlády dělnické strany se však již těžilo v průměru 50 milionů metrických tun ročně. V devadesátých letech již těžba v šelfech přesahovala roční průměr 120 milionů tun, z čehož připadlo zhruba tři čtvrtiny na zemní plyn. To samozřejmě výrazně ovlivnilo nejen možnosti norského hospodářství (jeho HDP byl již tehdy kryt ze 40 % vývozem ropy a plynu), ale také jeho strukturu a v neposlední řadě i (ne)zaměstnanost. Už v osmdesátých letech mohlo Norsko více než tři čtvrtiny své produkce exportovat, z toho zhruba 60 % do západní Evropy a 20 % do USA. Úspěšná těžba ropy a plynu přispěla i k rozhodnutí Stortingu, že se v zemi – na rozdíl od Švédska – nebude budovat jaderná energetika, i když tu samozřejmě existovaly i impulsy další, mj. havárie americké atomové elektrárny v Three Mile Islandu v r. 1979. Rozmach těžebních zařízení a s nimi souvisejících přístavních terminálů také napomohl již od sedmdesátých let absorbovat velkou část někdejších dělníků, ale i rolníků a rybářů z postupně se restrukturalizující norské ekonomiky. Počátkem osmdesátých let bylo např. v těžebním průmyslu zaměstnáno již dvakrát více mužů, nežli se živilo rybářstvím (Sjavik 2008, s. 153–4). Těžba měla ale i své temnější stránky, z nichž k těm nejtmavším patřilo samozřejmě několik vážných nehod na plošinách. K vůbec nejvážnější došlo r. 1980, kdy jedna z nich skončila na dně moře, přičemž zahynulo 123 lidí. Podobné případy vedly k přijetí přísnějších bezpečnostních regulí, jež zatím zabránily na norských zařízeních ekologickým katastrofám rozsahu havárie BP v Mexickém zálivu na jaře 2010.

Vlastní surovinové zdroje a samozřejmě také příjmy státního rozpočtu z jejich exportu pochopitelně již od přelomu sedmdesátých a osmdesátých let výrazně ovlivňovaly i možnosti norských reprezentací jak na domácí scéně, tak „navenek“. Je ostatně příznačné, že konzervativní vláda Kåra Willocha, která nastoupila do úřadu v r. 1981, v mnohém „liberalizovala“ norskou ekonomiku včetně omezení restrikcí, týkajících se např. nákupu půdy. Těžba ropy a plynu nicméně zůstala dominantně ve státních rukou, byť samozřejmě za zahraniční kapitálové účasti. Sám Willoch, letitý odpůrce keynesiánství a státních regulací, přitom prosadil řadu reforem typických pro klima osmdesátých a částečně i devadesátých let minulého století, z nichž nejviditelnější byla rezignace státu na monopolní provozování rozhlasového a televizního vysílání. Legislativa pravicové vlády také např. usnadnila zakládání soukromých zdravotních zařízení, liberalizovala prodejní dobu obchodních domů atd. Jako skutečná koalice,

kdy se k Høyre připojila i strana středu a také křesťanští demokraté, ale vydržela jen relativně nedlouhou dobu. Už volby do místních zastupitelstev v roce 1983 skončily značným vítězstvím dělnické strany v čele s Gro H. Brundtlandovou, jež získala na 40 % hlasů proti 26 % vládní pravice. Parlamentní volby v r. 1985 pak vyhráli opět socialisté a Willochova vláda, odkázaná proti levicové polovině Stortingu na podporu nejistých koaličních partnerů a také populistických tzv. progresivistů, se už po několika měsících musela poděkovat.

Ve vládě Gro H. Brundtlandové (nar. 1939), nastoupivší v květnu 1986, Norsko získalo nejen první kabinet vedený ženou (téměř polovinu resortů v něm ostatně vedly další *ministryně*), ale navíc lékařkou-humanistkou s ohromným mezinárodním renomé. To si získala především jako předsedkyně mezinárodní komise OSN pro životní prostředí a rozvoj (WCED), kdy se do té doby výjimečným způsobem zasazovala jak o řešení environmentálních záležitostí, tak o práva žen. A právě pod vedením této energické političky přijala DNA – částečně jistě i v reakci na ekonomické a sociální obtíže země včetně značné nezaměstnanosti – nový, pragmatičtější program, který jí umožnil oslovit širší sociální spektrum občanů nežli jen dělnictvo a „nižší“ zaměstnance. V nejbližších parlamentních volbách (1989) sice „Gro“ přes vítězství DNA poněkud ztratila, jenže konzervativci v čele s novým vůdcem Janem P. Sysem utrpěli ztráty ještě výraznější. Na podzim téhož roku pak sice Høyre znovu vytvořila koaliční vládu s centristy a křesťanskými demokraty, tato kombinace však vydržela opět sotva rok a již v listopadu 1990 se na post ministerské předsedkyně vrátila Gro H. Brundtlandová v čele svojí již třetí sestavy.

Nežli však přiblížíme nejdůležitější krok staronové socialistické vlády, kterým byl nepochybně nový pokus zapojit Norsko do pokračující evropské integrace, připomeňme ještě alespoň několika slovy jinou důležitou „novelizaci“ norské reality konce osmdesátých let, jíž bylo určité završení emancipačních snah jediné „autochtonní“ menšiny severského království – *Sámů*. Sámové (dříve běžně nazývaní Laponci), většinou kočovní pastevci, obývající – vedle severu Švédska, Finska a přilehlých oblastí Ruska – i norskou Finnmarku, byli dlouho podrobováni kulturní *norvegizaci*. Již od počátku sedmdesátých let však začalo v souvislosti s projekty přehrady na řece Alta jejich národněemancipační hnutí, směřující ke zvýraznění jejich svébytnosti a kulturní autonomie. Ve dvou následujících dekádách se tyto snahy neobešly bez konfliktních situací, právě v době socialistických vlád ve druhé polovině 80. let však Sámové dosáhli několika úspěchů, zajišťujících jejich příští identitu. V r. 1989 byl ustaven jejich parlament jako nejvyšší zastupitelský

úřad, brzy mohla vzniknout jejich vysoká škola, pečující o studium jejich jazyka a kultury, atd. Nedlouho poté uslyšeli i omluvu od krále za přecházející příkoří a později, v r. 2005, byla novou legislativou uznána i jejich specifická majetková práva ve Finnmarce. Vraťmě se však do r. 1990.

Nový kabinet G. Brundtlandové nastoupil do úřadu za zcela změněné mezinárodní situace, ovlivněné nejen koncem studené války (byť ještě málokdo předvídal rozpad SSSR), ale také pokračujícím integračním procesem v západní a nyní již také severní Evropě. Přihlášku do EHS, příštího Evropského společenství, podaly nyní i neutrální Švédsko a Finsko – a Brundtlandová, přesvědčená podobně jako velká část jiných socialistických vůdců o výhodnosti, ba nutnosti participace své země na tomto procesu, prosadila, aby Norsko podalo přihlášku rovněž (Drhlík 1999, s. 14–15). Jenže zástupci Evropské komise nebyli ochotni řadu norských požadavků, týkající se např. jisté exkluzivity práva rybolovu v části severních moří nebo možností volného exportu norských produktů, akceptovat a řada i levicově orientovaných Norů měla naopak vůči do té doby dominantně *západoevropskému* projektu nedůvěru a výhrady. O tom ostatně svědčila nová mobilizace odpůrců členství země ve Společenství, podle kterých se mělo Norsko nyní „Maastrichtem“ zásadně změnit a jimž značně napomohlo i první odmítnutí Maastrichtské smlouvy v referendu v sousedním Dánsku ještě r. 1992. V následujících volbách do Stortingu sice DNA získala ještě 37 % hlasů, zřetelně však zesílila i centristická strana, vedená nyní rovněž energickou političkou Anne Enger Lahnsteinovou, která patřila k zásadním oponentům vstupu země do ES. Když pak v listopadu 1994 norští voliči rozhodovali o eventualitě přístupu k ES za podmínek stanovených bruselskou komisí, 52,4 % se nakonec vyslovilo proti. To byla porážka i pro premiérku osobně a nic na tom nemohl změnit ani fakt, že o ní rozhodly především hlasy „mobilizovaných“ voličů z venkovských oblastí a „dalekého“ severu.

Brundtlandová zůstala v čele norské exekutivy ještě téměř dva roky, do října 1996, kdy předala premiérský úřad novému lídru DNA Thornbjörnu Jaglandovi (nar. 1950). Sama se pak stala na šest roků ředitelkou Světové zdravotnické organizace (WHO), v níž se jednak zaměřila na potírání násilí jako závažného problému, jednak stanula v čele kampaně za postupný zákaz kouření cigaret a prohlubování příslušné edukace o škodlivosti kouření vůbec. Ve službách OSN zůstává jako zvláštní velvyslankyně generálního tajemníka Ban-Ki-Moona pro záležitosti změn světového klimatu až

do současnosti. Její nástupce, zmiňovaný T. Jagland, měl rovněž nemalé mezinárodní renomé, jež získal už kdysi jako přední čí-
novník Socialistické internacionály a také jako mírový prostředník
při snahách Norů přispět k pacifikaci Blízkého východu počátkem
devadesátých let (přičemž v současné době zastává funkci gene-
rálního tajemníka Rady Evropy). Jeho vize rekonstrukce Norska
jako domu, jen měl napříště spočívat na čtyřech základních pilířích
(vedle *Welfare* i podpoře byznysu, vzdělávání a také mezinárodních
a bezpečnostních aktivitách) měla ale příliš málo prostoru na rea-
lizaci. Protože jeho DNA získala ve volbách na podzim 1997 méně
než 36,9 % (jež vyhlásil za svůj nejnižší cíl), vláda odstoupila, aby
ji vystřídala koalice vedená křesťanským demokratem Kjellem M.
Bondevikem.

Norsko na prahu XXI. století

Norská politická scéna sice s přelomem století neprodělala tak
markantní změny, jaké politologové zaznamenali prakticky současně
v sousedním Dánsku a také ve Švédsku (Brunclík, Havlík, Pinková
2012, s. 206–209), i zde však můžeme již od nástupu koaliční vlády
v čele s křesťanským demokratem Kjellem Magnem Bondevikem
(nar. 1947) v říjnu 1997 zaznamenat relativně pravidelné střídání
levicových a středopravých kabinetů a tedy zřejmý konec
supremace Norské dělnické strany, dominující zdejší politice více
než šest desetiletí. Bondevikova vláda, sestávající vedle jeho strany
ze zástupců centristů a liberálů, vydržela v úřadu necelého dva
a půl roku (povalilo ji hlasování o důvěře v souvislosti s projektem
plynové elektrárny) a nahradil ji opět kabinet DNA v čele s mladým
lídrem Jensem Stoltenbergem (nar. 1959). Pod novým premiérem
ovšem strana prodělala „blairovský“ obrat směrem k politickému
středu a zahájila reformy, které předznamenaly odvrát socialistů od
předcházejících tradic, včetně privatizace části státních podniků,
reforem zdravotní péče atd. Navíc byla po problematickém volebním
výsledku v r. 2001 (24,3 %) znovu nahrazena vládou K. M. Bondevika,
sestavující tentokrát již – vedle CDP – z liberálů a konzervativců, což
ji pochopitelně posunulo ještě více doprava.

Norské volby v září 2005 skončily celkem nepřekvapivým ví-
tězstvím levice, tedy příští červeno-zelené koalice, která získala
body mj. kritikou vládního programu privátních církevních škol.
DNA, vedená nyní již zkušeným Stoltenbergem, získala 33 % hlasů,
což ji umožnilo sestavit většinovou koalici se zástupci jednak ra-
dikálnější socialistické levice (navazující na někdejší socialistickou

lidovou stranu), jednak centristů, přičemž pro norskou politickou scénu bylo už příznačné, že obě menší strany vedly relativně mladé ženy Kristin Halvorsenová (nar. 1960) a Aslaug Hagaová (nar. 1959). Relativní oblibu této vlády nesnížilo ani pokračování již dříve nastartovaných reforem, ani – už po dalších vyhraných volbách v r. 2009 – známá tragédie z července 2011, kdy fanatický terorista Anders Breivik nejprve bombami zaútočil na Stoltenbergův úřad a pak zavraždil téměř 70 mladých lidí na ostrově Utøya, kde se právě konal pravidelný tábor socialistické mládeže. Stoltenberg, sám syn známého socialistického politika, jenž stál opakovaně v čele ministerstva obrany a zahraničí, dosáhl i několika výrazných zahraničně-politických úspěchů, z nichž za nejvýznamnější bývá považováno zakončení sporu s Ruskem o část vod v Barentsově moři, který začal již koncem sedmdesátých let a souvisel samozřejmě se zdejším nerostným bohatstvím. Problém vyřešila smlouva, již šéf norské vlády podepsal 27. dubna 2010 s tehdejším ruským prezidentem Dmitrijem Medveděvem při jeho návštěvě Osla a která rozdělila sporné teritorium o rozloze zhruba 175 tisíc km² na dvě vyrovnané poloviny. Bez ohledu na tradiční snahy o korektní vztahy s východní velmocí ale Stoltenbergova vláda patřila také k podpůrcům Bushovy americké „neoimperiální“ politiky. Norské jednotky byly např. nasazeny v bojích v Afghánistánu a sám Stoltenberg se stal nakonec na podzim 2014 (a to na návrh německé kancléřky Angely Merkelové) novým generálním sekretářem NATO, prvním Norem v podobné funkci.

Zatím poslední norské parlamentní volby v září 2013 skončily dalším vítězstvím DNA, jež získala 35,4 %. Jenže všichni potenciální koaliční partneři dělnické strany, tedy socialistická levice a centristé, ztratili, do kampaně samostatně jdoucí Zelení s mladičkou Hannou Marcussenovou (nar. 1977) se pak s hubeným výsledkem 0,4 % hlasů ani nedostali do Stortingu. Dosavadní koalice tak získala jen 72 křesel a to umožnilo sestavení pravicové vlády, tentokrátě vedené Ernou Solbergovou (nar. 1961), původní profesí socioložkou a současně lídrem konzervativní Høyre, která působila jako ministryně již ve druhé vládě K. M. Bondevika a která, dodejme, osvědčila v této funkci značnou velkorysost vůči přistěhovalcům z Blízkého východu a Asie včetně legalizace Rady islámské šaríi po britském vzoru. Spolu s ní ve vládě zasedli zástupci Pokrokové strany, vedené nyní Siv Jensenovou, ochotu podporovat vládu prostřednictvím svých poslanců pak vyjádřili i liberálové a křesťanští demokraté. Tak se v době, kdy se jak v Dánsku (již v říjnu 2011), tak brzy poté

i ve Švédsku (v říjnu 2014) k moci vrátili tamní reformističtí socialisté, mohla ujmout vlády pravicová sestava, jen dokládající výše zmíněné proměny norské politické scény.

Bez ohledu na tuto proměnu lze Norsko jistě hodnotit jako mimořádně úspěšnou zemi, jejíž obyvatelstvo bývá, např. podle kritérií OECD, považováno za jedno „nejšťastnějších“ na světě. Podle údajů téže OECD byl hrubý domácí produkt země v přepočtu na jednoho obyvatele třetí nejvyšší na světě a v první desítce se nachází Norsko i v řadě dalších položek, snad s jistou výjimkou konkurenceschopnosti (kde osciluje na pozicích v druhé desítce sledovaných zhruba dvou set zemí). Právem tedy norský historik prof. Francis Sejersted napsal, že tamní (a švédskou) sociální, či spíše socializující demokracii je nutno hodnotit jako jednoznačný úspěch, jako téměř jedinečný historický příklad, jak realizovat koncept „dobré“ společnosti (Sejersted 2012, s. 484). V tomto smyslu je poválečný vývoj království i jeho angažovaná vnější politika nejlepším argumentem proti simplifikujícím tvrzením o jediných správných cestách.

Část IX. Česko-norské vztahy v dějinách a současnosti

Ačkoliv nelze vyloučit, že některé ze sporadických archeologických stop po pobytech Vikingů na českém území směřují až do dnešního Norska, přímé vztahy mezi oběma středověkými státy lze bezpečně doložit až později. Jistě existovaly, jakkoliv nečetné, kontakty obchodní. Skutečným magnetem pro početnější cesty severanů včetně Norů se ale stalo až založení pražské univerzity Karlem IV. r. 1348. Výzkumy prokázaly, že tu ve druhé polovině čtrnáctého a počátkem patnáctého století studovalo přes 200 studentů ze Skandinávie, i když Norů z nich zřejmě byla jen hrstka. Jistě však stojí za zmínku, že mezi nimi byl Nicolaus R. Jacobson, původem sice Dán, který však v l. 1382–86, tj. na samém sklonku existence formálně nezávislého Norského království, zastával úřad norského arcibiskupa v Nidarosu (Pallas 1948, s. 7). Vydání tzv. Kutnohorského dekretu r. 1409, který vedl k secesi většiny zahraničních studentů, ovšem pravidelné pobyty Skandinávců v Praze ukončilo a severané nyní začali mnohem více směřovat do Paříže nebo Lipska.

Příležitost k pravidelnějším kontaktům mezi Čechy a severany včetně Norů byla obnovena vlastně až po takřka půl druhém století, když v roce 1578 v Olomouci vznikla – v rámci tehdy ještě neoficiálního rekatolizačního projektu – jezuitská tzv. Severní kolej, *Collegium nordicum*, kde mohli získat náležité vzdělání i zájemci z Norska. Vzhledem ke snadnému prosazení luteránství ve všech třech skandinávských královstvích už ve třicátých a čtyřicátých letech pochopitelně nelze význam školy pro další vývoj evropského severu (a Norska snad nejméně) přeceňovat. Víme ale, že olomoucký absolvent Peder Alfsen se stal později, na přelomu šestnáctého a sedmnáctého století, kantorem latinské školy při dómu v Oslu a že někteří další dali po absolutoriu dokonce před návratem do vlasti přednost setrvání v katolickém prostředí včetně Moravy (Hojda 1990). Konflikty pro náboženské (a ovšem i politické) otázky, jež vyústily na jaře 1618 do českého stavovského povstání proti habsburskému králi Ferdinandu II., nicméně poskytly první známou příležitost k přímým politicko-diplomatickým kontaktům Čech a dánsko-norské unie a tedy, byť opět jen nepřímo, i ke vztahům česko-norským.

Jak bylo vzpomenuto už v příslušné kapitole, obrátili se rebelující čeští stavové s žádostí o pomoc i na dánského krále Kristiána IV., v jehož říšské radě zasedalo i pár zástupců Norska. Rada následně doporučila panovníkovi poskytnout Čechům alespoň finanční pomoc, ani ta ale nakonec nebyla realizována. Zájem kodaňského dvora o českou otázku vzrostl teprve po zvolení Friedricha Falckého novým českým králem, přičemž v Kodani tehdy zvěděli, že se v Praze uvažovalo i o možnosti volby samotného Kristiána, čímž se České království mohlo ryze teoreticky stát, byť jen epizodicky, součástí Oldenburské říše. Dánsko-norský panovník tehdy vyslal do Prahy svého vyslance Detlefa Rantzaua, ale jediným, pro Čechy poněkud chabým výsledkem jeho cesty byl příslib dánské účasti na zprostředkovacím pokusu anglického krále Jakuba I. (Hroch 1990, s. 68–70). Ani bělohorská porážka na podzim 1620 Kristiána příliš neznepokojila, dobytí Čech nebylo na evropském severu vnímáno ještě jako porušení klíčového augšpurského míru a tedy mocensko-náboženské rovnováhy římsko-německé říše. Dány přiměly posléze k protiakci teprve následné dobytí Falce a pak Habsburky vedená ofenzíva proti protestantským knížatům v severních částech Německa. Pro Čechy to ale bylo pozdě, a navíc, jak jsme se již zmínili ve čtvrté kapitole, dánská kampaň i díky tažení Albrechta z Valdštejna vyústila do porážky pro dánsko-norské soustátí zdrcující. Tím také skončila první a na dlouhou dobu poslední mezinárodní křižovatka, na níž se alespoň částečně sešly osudy Čechů a Norů. I když je možné, že se zvláště vojáci mobilizovaní v Českém království pro habsburské armády mohli občas utkat na různých bojištích v druhé polovině XVII. a v XVIII. století s bojovníky ze Skandinávie, *přímé* kontakty obou národů, v zásadě zbavených „elit“, až do jejich obrození skončily.

Určitým prostředníkem letmých doteků se v následujících dvou staletích stala německá a především dánská kultura. Alespoň určitý počet Norů se již od poloviny sedmnáctého století seznamoval v univerzitním prostředí Kodaně s klíčovými pracemi Jana Ámose Komenského, jehož první dílo bylo do dánštiny přeloženo již r. 1628. Jistě také stojí za připomenutí, že výše vzpomenutý dánský historik a dramatik norského původu Ludvig Holberg zařadil do své *Historie různých velkých mužů a slavných hrdinů* i příběh Jana Žižky z Trocnova, zřejmě vyčtený z nějakého literárního zdroje německého. Ale třebaže se některá Holbergova dramata dostala prokazatelně do Čech už v osmnáctém století, opět prostřednictvím německým (v tomto případě německých kočovných divadelních společností), v českém překladu se domácí publikum mohlo s několika jeho díly

seznámit až ve druhém desetiletí století dvacátého. Nejvýznamnější stopa po přímých česko-norských kontaktech z období národního obrození obou etnik pak nepochází z oblasti slovesné, ale hudební kultury. Od poloviny dvacátých let devatenáctého století totiž působil v Bergenu jako dirigent Čech Jan Šedivý, absolvent pražské konzervatoře, který pak přispěl k jistému rozvoji vzájemných kulturních kontaktů obecnějších. Zřejmě z jeho podnětu např. r. 1844 navštívil Prahu významný norský houslový virtuos Ole Bull, sám hrající výraznou roli v norském národně emancipačním procesu. Šedivý pak později složil hudbu i ke dvěma dramatům H. Ibsena.

Norská literatura začala být v českém prostředí překládána od počátku poslední třetiny devatenáctého století, kdy se objevily první překlady nejprve z děl B. Bjørnsona (jako první hra *Novomanželé* již roku 1874, tj. osm let od napsání) a především Henrika Ibsena. Jeho zásadní drama *Opory společnosti* vyšlo česky dokonce necelé dva roky po svém vydání r. 1879 a brzy ho následovaly překlady dalších Ibsenových prací, mj. i slavného *Domu loutek* (1888). To souviselo i s poměrně značnou rolí, jakou jeho tvorba hrála v rozvoji domácího dramatu, i když např. na jeviště Národního divadla se Ibsen dostal až na přelomu XIX. a XX. století v době režírování Jaroslava Kvapila. Také Bjørnsonovo dílo bylo překládáno celkem systematicky už od devadesátých let, počínaje hned jeho slavnou *Synnove Solbakken* (poprvé 1888), a jeho angažování se ve prospěch Slováků pak zájem o jeho dílo (i život) ještě povzbudilo. Dodejme jen, že ještě před koncem století vyšla v češtině i první díla Knuta Hamsuna (román *Nová země*, 1897, a brzy poté i román *Pan*, 1900). Z norských spisovatelek pozornost českých překladatelů jako první upoutala zřejmě Amalie Skramová (1846–1905), jejíž ženský román *Konstance Ringová* byl přeložen již r. 1900. Práce její mladší, ovšem mnohem významnější krajanky Sigrid Undsetové (1882–1949), která do literárního života vstoupila rovněž ještě před první světovou válkou, se ale v češtině objevily kupodivu až dosti dlouho po vzniku Československé republiky.

Mnohem pozvolněji, a to i v éře pozitivistického rozmachu české vědy, se vyvíjela akademická nordistika. Na filozofické fakultě pražské univerzity se skandinávským jazykům a literatuře začal od konce XIX. století věnovat germanista Arnošt Kraus (1859–1943), od r. 1905 řádný profesor Karlovy univerzity, jenž napsal mj. srovnávací portrét H. Ibsena a B. Bjørnsona. Několik děl norské (i dánské) poezie přeložil ve stejné době básník Karel Kučera. Systematičtější pozornost nicméně norštině a dalším severským jazykům věnovalo spíše několik mladších germanistů, původní profesí středoškolských

profesorů, např. Oldřich Heidrich či Emil Walter, kteří měli možnost pobýt na evropském severu na studijních cestách, překládali do češtiny moderní skandinávské autory a později, po zrodu republiky, také našli uplatnění v její formující se diplomacii.

Vznik samostatného Československa umožnil vlastně poprvé v celé historii navázání přímých politických a samozřejmě i hospodářských vztahů, jež vedly i k dalšímu oživení vzájemného poznávání kulturního. Diplomatické styky byly oficiálně zahájeny v lednu 1921, kdy do Kristianie přijel tehdejší (první) čs. vyslanec republiky ve Švédsku Vladimír Radimský, pověřený zastupováním ČSR i v sousedním Norsku. Ten také brzy poté, co předal oficiální pověřovací listiny králi Håkonovi, do Prahy dokonce hlásil, že jsou pro rozvoj další relace v Norsku příznivější podmínky nežli ve Švédsku, neboť Norům prý osamostatnění Československa připomínalo jejich nedávnou separaci od Švédska a navíc jim byly bližší dohodové mocnosti. Pražská vláda nicméně nakonec v Kristianii (resp. příštím Oslu) stálý zastupitelský úřad nezřídila (po roce 1927 bylo Norsko dokonce jediným evropským samostatným státem, kde nebyl zřízen ani efektivní generální konzulát, ač byly podobné úřady založeny ve všech pobaltských zemích i ve Finsku), a tak ČSR v této severské konstituční monarchii trvale zastupovali vyslanci úřadující normálně ve Stockholmu, odkud pouze – většinou jen jedenkrát do roka – zajížděli do metropole norské. Dodejme, že podobně postupovali v prvních letech po světové válce i Norové, jejichž vyslanec v Polsku byl současně akreditován i v Československu. Nejvýznamnější složku politických styků obstarávaly tedy občasné kontakty dlouholetého šéfa pražské diplomacie Edvarda Beneše s jeho norskými resortními kolegy především při jednáních Společnosti národů v Ženevě, kde ostatně obě země zaujímaly, zvláště v otázkách bezpečnostních, až do druhé poloviny třicátých let velmi podobné postoje. Některé klíčové diplomatické dokumenty, např. Ženevský protokol o mírovém řešení mezinárodních sporů z r. 1924 či Briand-Kellogův pakt o delegalizaci války z r. 1928, také nesly – kromě jiných – i parafermy československého a norského ministra zahraničí.

Vlastní bilaterální politické vztahy celkem vzdálených zemí v meziválečném období nebyly příliš bohaté. V roce 1924 byla podepsána první obchodně-politická smlouva, regulující v následujících letech ekonomické kontakty, 9. září 1929 pak zástupci obou zemí podepsali smlouvu o pokojném vyřizování vzájemných sporů, tj. typ tzv. arbitrážních dohod, které jak Norsko, tak Československo již předtím podepsaly s většinou svých sousedů (ČSR např. s Ně-

meckem v pověstném Locarnu) i dalšími zeměmi. Až v květnu 1937 pak byla podepsána dohoda o kulturní spolupráci, i když vztahy právě v této oblasti se vyvíjely živěji nežli v jiných rovinách. Asi nejpopulárnějším důkazem rostoucího českého zájmu o evropský sever byly cestopisné reportáže Karla Čapka *Cesta na sever*, v nichž tento spisovatel věnoval největší pozornost právě Norsku. Z jiného pohledu si pak Skandinávie povšiml o málo později agrární politik, spisovatel a publicista Ferdinand Klindera v objemné práci *Český rolník severskými státy* (1937), kterou částečně inspirovala autorova účast na mezinárodním kongresu zemědělských stran v Oslo v r. 1936. Dodejme jen, že prakticky v téže době vznikl také první český bedekr o Norsku z pera překladatele a diplomata O. Heidricha *Kniha o Norsku*, který byl ale vydán až po německé okupaci českých zemí.

V meziválečném období také pokračoval, či spíše zesílil český zájem o skandinávské literatury včetně té norské, jež už nyní měla své renomované překladatele. V největším překladatelském projektu, předčasně ukončené *Severské knihovně* Viktora Šumana, sice norská tvorba zůstala v pozadí, jinak ale česká nakladatelství vydávala dále nejen známá díla velikánů formátu Ibsena, Hamsuna a teď i Undsetové, ale ještě ve třicátých letech začala vycházet i přeložená tvorba tehdy mladší generace norských autorů, např. Trygva Gulbrassena (trilogie *Lesy*, vyd. česky 1936–41) nebo první práce lidového spisovatele Johana Falkbergeta, přirovnávaného po formální stránce k M. Gorkému (román *Rytíři práce*, 1939–40). Systematičtější studia skandinávských jazyků a literatur se nicméně na filozofických fakultách nerozvinula ani v letech první republiky. Většina germanistů se věnovala němčině a jejímu historickému vývoji a příští vynikající nordista Ladislav Heger, mj. překladatel Eddy a dalších staroislandských a staronorských památek, se v roce 1937 habilitoval pro obor germánské gramatiky a nordistice se začal věnovat až po r. 1945 (viz Petrůň 1983, s. 315). Na rozdíl od mnoha jiných menších evropských jazyků pak na pražské FF chyběl i lektorát norštiny, zatímco ve Skandinávii obstarával první lektorát češtiny překladatel a diplomat E. Walter v Uppsale, jinak nejstarším centru severské slavistiky.

Po německé okupaci českých zemí v březnu 1939 byly oficiální diplomatické vztahy přerušeny a norská vláda dokonce uznala, podobně jako Švédsko, kvazisamostatnou Slovenskou republiku. Avšak brzy poté, co na jaře 1940 Nory potkal podobný osud jako Čechy, došlo k obnově styků mezi exilovou vládou československou a norskou a už v říjnu 1940 si obě vlády vyměnily diplomatické

zástupce, byť zatím jen v hodnosti *chargé d'affaires*. V květnu následujícího roku, kdy stál v čele s norské diplomacie už Trygve Lie, byli pak jmenováni i řádní vyslanci obou vlád, přičemž zástupcem československým u norské královské vlády se stal diplomat slovenské národnosti Ladislav Szathmáry. Ten nejen pečlivě referoval o všech jejích aktivitách, ale řadu postřehů o norských reáliích zaznamenala ve svých vzpomínkách *Putování za svobodou* i jeho manželka Věra Vlčková, jinak úspěšná překladatelka filozofické i beletristické literatury. Norsko také patřilo k prvním, jež (ústy svého exilového ministerstva zahraničí) uznalo Benešovo „státní zřízení“ v Londýně jako definitivní vládu, a v následujícím období se také mezi oběma exilovými reprezentacemi rozproudila celkem čilá spolupráce, přesahující politickou oblast. Den narození B. Bjørnsona, 8. prosinec, se od r. 1941 stal díky spisovatelovu zápasu o práva Slováků oficiálním „norsko-československým dnem“, kdy se pravidelně po celou válku konaly slavnostní akce za přítomnosti prezidenta Beneše i krále Håkona. Norské představy o nutnosti reform moderních států se ostatně v lecčems shodovaly právě s představami čs. prezidenta o příštím vývoji moderní demokracie a Norové bez ohledu na uvažovanou „atlantskou“ koncepci také vyjadřovali podporu Benešově „východní“ politice, včetně smlouvy s SSSR z prosince 1943. Návrh ministra spravedlnosti T. Wolda, aby Nygaardsvoldova vláda uzavřela s Moskvou podobnou alianci, sice neprošel, T. Lie ale v listopadu 1944 odjel na oficiální návštěvu Sovětského svazu a podepsal tu protokol o modu operandi sovětských a norských jednotek na severu země, jaký už předtím v dubnu t. r. podepsali ve formě smlouvy i Čechoslováci.

Po osvobození řádné diplomatické vztahy obou států samozřejmě pokračovaly a obě vlády nyní také zřídily v metropolích svých partnerů efektivní vyslanectví, v případě československém vůbec poprvé. Jistě stojí za zmínku, že prvním řádným titulářem v Oslo se (po nečekané předčasné smrti L. Szathmáryho v roce 1946) stal již vícekrát zmíněný Emil Walter, tedy diplomat, jenž mohl díky perfektní znalosti skandinávských jazyků výrazně přispět k nadstandardnímu vývoji vzájemné relace. Walter také pilně do Prahy referoval o reformách Gerhardsenovy vlády (z nichž některé připomínaly kroky levicové vlády Zdeňka Fierlingera) a obě země přinejmenším do léta 1947 spojovala i zmiňovaná koncepce „Bridgebuilding“, byť ji např. Jan Masaryk, jenž právě v červnu r. 1947 Norsko navštívil jako první československý ministr zahraničí, verbálně popíral. Pokračovala i celkem čilá výměna kulturní, již na české straně dokládalo další

hojně překládání norských (i dalších severských) autorů, kterým se nyní dostalo poprvé ucelené prezentace v knize průkopníka česko-skandinávských kulturních styků Gustava Pallase *Hvězdy severu* (1948). Vítězství KSČ v mocenském zápase v Československu v únoru 1948, které, jak již mohl čtenář poznat, tak markantně ovlivnilo i postoje norské socialistické vlády, však rozvoj vzájemné relace zemí, jež se nyní ocitly definitivně na opačné straně železné opony, ukončilo. Vyslanec Walter, jenž pro vzájemné kulturní poznávání tolik vykonal, patřil k prvním čs. diplomatům, kteří na protest proti komunistickému převratu rezignovali na svůj post, a brzy odjel do Švédska, kde začal opět vyučovat na univerzitě. Vyslanectví v Oslo pak jistou dobu vedl jako *chargé d'affaires* např. významný český spisovatel Egon Hostovský, působící krátce v diplomacii. I on ale nakonec zůstal v exilu a Norsko jako člen „imperialistického“ paktu NATO se pro komunistický režim v Československu a jeho vnější vztahy stalo na dlouhé roky takřka bezvýznamnou položkou.

Oficiální československo-norské diplomatické vztahy sice nikdy po r. 1948 přerušeny nebyly, k jejich výraznější aktivizaci ale nedošlo ani po jistém uvolnění poměrů ve východním bloku po r. 1956, třebaže o ně nyní čs. strana projevovala (i z důvodů ekonomických) zájem. Norsko dokonce v r. 1958 dočasně zrušilo v Praze své vyslanectví, a i když čs. vláda k podobnému kroku nesáhla, byl čs. zastupitelský úřad v Oslo až do poloviny šedesátých let vedený jen nižším úředníkem jako *chargé d'affaires*. Od poloviny padesátých let sice mírně stoupala obchodní výměna, jejíž úprava vycházela ještě ze smlouvy z r. 1947, z hlediska celkového objemu zahraničního obchodu šlo ale o vcelku nepatrné segmenty – např. v r. 1960 čs. vývoz do Norska jen mírně přesáhl 70 milionů tehdejších Kčs a norský export do ČSSR 60 milionů (0,6 % z celkového objemu), přičemž prakticky trvalé aktivní saldo čs. strana užívala ke krytí úhrad za námořní dopravu prostřednictvím lodí plujících pod norskou vlajkou. Až od r. 1964 došlo ve vzájemné relaci k určité intenzifikaci, když na podzim t. r. navštívil tehdejší ministr obchodu Karl Trasti brněnský mezinárodní veletrh a v červnu 1966 do Osla přijel čs. ministr zahraničního obchodu František Hamouz, který tu podepsal novou dlouhodobou obchodní smlouvu. V témže roce pak norská vláda obnovila v Praze svou ambasádu a čs. strana jmenovala v Oslo nového velvyslance.

Norská reakce na čs. reformy v době pražského jara v r. 1968 byla vlídná, ale současně (podobně jako přístup většiny jiných západních zemí) zdrženlivá. Při zahraničněpolitické debatě ve Stortingu

v květnu t. r. ostatně tehdejší ministr zahraničí John Lyng (oprávněně) upozornil, že ani nová reformně-komunistická vláda nezamýšlí měnit orientaci zahraniční politiky. Když pak došlo 21. 8. 1968 k sovětské okupaci Československa, čs. velvyslanec v Oslo Fr. Malík proti ní dokonce (jako jeden z nemnoha čs. titulářů) odmítl protestovat a od počátku spolupracoval se Sověty rozšiřováním jejich oficiálního zdůvodnění celé akce. Postoj Bortenovy vlády to ale pochopitelně nezmátlo a její ministr zahraničí také opakovaně vyhlásil, že invaze bude komplikovat pokračování procesu détente v Evropě, který jinak vláda v Oslo – jak již víme – od počátku podporovala. V polovině června 1969 byla nicméně realizována oficiální návštěva tehdejšího šéfa pražské diplomacie Jána Marka v Norsku a k výraznějšímu ochlazení vzájemné relace nedošlo, jistě i v souvislosti s pokračující přípravou konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, kterou jak Norsko, tak ČSSR (byť z odlišných důvodů) podporovaly.

V následujícím období postupně nabyly jisté důležitosti ekonomické vztahy, kdy už v r. 1970 čs. vývoz do této skandinávské země poprvé překročil hodnotu 100 milionů Kčs, i když to z hlediska celkového čs. exportu stále bylo relativně málo (a navíc norský dovoz k nám za touto částkou značně zaostával). Československým výrobcům se nicméně podařilo proniknout na norský trh i s některými netradičními produkty, např. plechy pro stavbu lodí a v menší míře i kolovými traktory a osobními automobily. Po Helsinské konferenci (1975) se pak zdálo, že dojde i k určité aktivizaci vztahů politických, když v září 1976 přijel do ČSSR na čtyřdenní návštěvu ministr zahraničí K. Frydenlund jako vůbec první šéf norské diplomacie. Represe proti předním signatářům manifestu Charta 77 včetně ve Skandinávii populárního exministra Jiřího Hájka počátkem následujícího roku ale proces zbrzdily a k reciproční návštěvě ministra Bohuše Chňoupeka v Oslu došlo až v červnu 1979. O další rozvoj relace na oficiální úrovni Norové příliš zájmu neměli (nebyla např. uskutečněna již odsouhlasená návštěva předsedy Stortingu) a k jistému novému zintenzivnění vzájemných vztahů došlo paradoxně až po vypuknutí tzv. druhé studené války, kdy (jak ukazují i interní čs. diplomatické dokumenty v archivu MZV) v Praze „oceňovali“, že Norsko odmítlo rozmístění nových amerických raket. Tak došlo v dubnu 1984 k nové návštěvě šéfa norské diplomacie Svenna Straye, kterou jeho resortní kolega Chňoupek, zasazující se spíše o uvolňování mezinárodního napětí v duchu perestrojky, oplatil již v lednu 1986. Dodejme jen, že v téže době pokračovalo i celkem intenzivní přibližování norské literatury českému publiku prostřednictvím četných překladů klasických i modernějších děl.

Vedle beletrie se hojně překládaly práce známého vědce a cestovatele Thora Heyerdahla (1914–2002), počínaje hned jeho úspěšnými reportážemi *Ve znamení Kon-Tiky* (čes. 1957) a *Aku-Aku* (1960). Norský zájem o literaturu českou byl ale o poznání menší a interest severanů tak až do konce starého režimu vzbuzovala ponejvíce klasická česká hudba, především ve Skandinávii obecně oblíbený Bedřich Smetana a také Leoš Janáček.

Listopad 1989 samozřejmě otevřel nové možnosti vzájemných vztahů mezi oběma zeměmi, i když „socialistické“ Norsko pro značnou část nové reprezentace pochopitelně nepatřilo k zahraničněpolitickým prioritám. Pomineme-li spíše pracovní návštěvu prezidenta Václava Havla na konferenci o lidských svobodách v Oslu hned koncem srpna 1990 a krátká setkání nejvyšších činitelů při různých mnohostranných konferencích, např. na podzim téhož roku v Paříži, stala se první důležitou akcí nové éry v říjnu 1991 pražská návštěva premiérky Gro H. Brundtlandové, jež oficiální část své cesty spojila s účastí na česko-norském semináři o moderní demokracii. Hned v létě 1990 byla také mezi oběma zeměmi zrušena vízová povinnost a rozvoj vzájemných vztahů nenarušil ani brzy následující rozpad československé federace, kdy Norské království uznalo zvláštní smlouvou z 11. 11. 1993 právní sukcesi České republiky ve vztahu k ČSFR. Od dubna 1993, kdy navštívil Storting tehdejší předseda Poslanecké sněmovny Milan Uhde, tak postupně došlo k návštěvám řady nejvyšších vládních činitelů a později i k návštěvě hlav států. V. Havel v nové roli českého prezidenta sice do Norska nejel, zato tam však přicestoval u příležitosti své cesty na zimní olympijské hry v Lillehammeru v únoru 1994 první ministerský předseda České republiky Václav Klaus. Z norské strany byla vrcholem dosavadní vzájemné relace třídní státní návštěva krále Harald V. v Čechách v polovině března 1997, shodou okolností realizovaná nedlouho předtím, než sem začaly proudit první dodávky norského plynu, jenž se stal nejdůležitějším artiklem vzájemného obchodu.

Význam bilaterálních vztahů obou menších zemí stoupl od roku 1999, kdy se Česko stalo vstupem do NATO formálním spojencem Norska, přičemž Storting náležel k prvním zákonodárným sborům, které rozšíření aliance ratifikovaly. Projevilo se to i v jisté intenzifikaci vzájemných návštěv v rovině politických elit, kdy např. hned v roce 1999 navštívili Oslo dva z místopředsedů vlády Miloše Zemana, Egon Lánský a Pavel Mertlík, v březnu následujícího roku Norsko na tři dny navštívil tehdejší ministerský předseda a v říjnu 2003 do Prahy naopak přiletěl na oficiální návštěvu jeho norský protějšek,

M. Bondevik. Jistým vyvrcholením tohoto trendu byla návštěva prezidenta V. Klause v Norsku v polovině května 2004. Tendence k výraznější kooperaci byla patrná i v mírném zvětšování objemu vzájemného obchodu, kdy se z ČSR do této země vyváželo zboží v průměrné hodnotě okolo 5 miliard Kč, zatímco do ČSR se dovážel sortiment v hodnotě mezi 12 a 13 miliardami (největší podíl na tom měl nadále dovoz norského plynu) a Norsko tak představovalo zhruba dvacátého nejdůležitějšího obchodního partnera ČR. Tento trend pak zůstal zachován i poté, co se Česká republika stala od roku 2004 součástí Evropského hospodářského prostoru.

Naznačený vývoj, jehož detaily tu nemá smyslu podrobně rozvádět, samozřejmě pokračuje až do současnosti. Obě země si vyměňují celkem pravidelně návštěvy na úrovni nejruznějších ministrů, z hlediska obchodního je Norsko pro ČSR stále zhruba dvacátým partnerem. Hodnota norského vývozu do ČSR koncem první dekády nového století byla oceňována zhruba 14 miliardami Kč (stále zdaleka největší položku z toho tvořil plyn), český vývoz do severské země pak přesahoval hodnotu téměř 11 miliard Kč, přičemž nezanedbatelnou složku z toho tvořily tradičně automobily Škoda a další strojírenské výrobky (viz *Zpráva o zahraniční politice České republiky za rok 2010*, s.183). Stačí prostudovat příslušnou část oficiálních stránek české ambasády v Oslo, aby každý mohl seznat, jak různorodou a přitom aktivní podobu může mít v jednadvacátém století relace dvou evropských států a národů, byť oddělených stovkami kilometrů souše i moří. V té souvislosti je ostatně potěšitelné a současně příznačné, že právě v době dokončení této knížky, v březnu 2015, České aerolinie obnovily pravidelné spojení mezi oběma zeměmi a že se tak čeští obchodníci, turisté i další zájemci mohou bez problémů rychle dostat nejen do Osla, ale také do Stavangeru a Kristiansandu.

Encyklopedické heslo

Oficiální název norský: ve verzi *bokmål*: *Kongeriket Norge*,
ve verzi *nynorsk*: *Kongeriket Noreg*

Oficiální název česky: Norské království

Státní zřízení: dědičná konstituční monarchie s demokratickým parlamentním systémem

Rozloha: 385 170 km², z toho pevnina 323 771 km²

Měna: Norská koruna (NOK)

Poloha: Norsko se rozkládá na západní straně Skandinávského poloostrova, náleží k němu souostroví Lofoty a Vesterály v Norském moři, souostroví Špicberky (o rozloze 61 022 km²) a dále ostrovy Jan Mayen v Grónském moři, Medvědí ostrov v Severním ledovém oceánu a také Bouvetův ostrov, nacházející se v jižní části Atlantiku na jih od Jihoafrické republiky.

Hlavní město: Oslo, 628 966 obyvatel

Další důležitá města: Bergen (270 950), Trondheim (179 692), Stavanger / Sandnes (199 237), Kristiansand (84 476)

Úřední jazyky: dvě verze norštiny – bokmål a nynorsk; v devíti municipalitách ve Finnmarce také sámština

Počet obyvatel: 5 165 802 (k 1. 1. 2015)

Národnostní složení: Norové tvoří asi 88 % obyvatelstva, na severu země pak žije menšina Laponců (Sámů) a Finů. Z menšin v zemi žije nejvíce Poláků (85 600), Švédů (43 500), Litevců (36 100) a velká skupina přistěhovalců z některých zemí Asie a Afriky, především Somálska, Iráku, Iránu a Pákistánu.

Náboženství: Státním náboženstvím je luteránství (okolo 86 %), vedle toho v zemi žije menšina katolická (1 %) a v posledních letech v souvislosti s rostoucím počtem přistěhovalců z Blízkého a Středního východu také muslimové

Politická charakteristika: Konstituční monarchie v čele s králem z rodu Oldenburg-Glücksburg, vládnoucího i v Dánsku. Současným panovníkem je od r. 1991 král Harald V. (nar. 1937).

Dvoukomorový parlament Storting, volený na 4 roky, sestává z Lagtingu, horní komory, a Odelstingu, dolní komory. Od r. 2005 je do něj voleno 169 poslanců.

Politické strany: V současném parlamentu, vzešlém z voleb v září 2013, zasedá celkem 8 politických stran (v závorce uveden

název strany v norském *bokmål*u, procento získaných hlasů a počet mandátů):

- Dělnická strana (*Arbeiderpartiet*; 30,8 %, 55 mandátů)
- Konzervativní strana (*Høyre*); 26,8 %, 48 mandátů)
- Pokroková strana (*Fremskrittspartiet*; 16,3 %; 29 mandátů)
- Křesťanskodemokratická strana (*Kristelig Folkeparti*; 5,6 %, 10 mandátů)
- Centristé (*Senterpartiet*; 5,5 %, 10 mandátů)
- Liberálové (*Venstre*; 5,2 %, 9 mandátů)
- Socialistická levicová strana (*Sosialistisk Venstreparti*; 4,1 %, 7 mandátů)
- Strana zelených (*Miljøpartiet De Grønne*; 2,8 %, 1 mandát)

Vedle toho existuje na norské politické scéně okolo dvou desítek dalších stran, jež nejsou zastoupeny v parlamentu a z nichž nejvýznamnější jsou tzv. „rudí“ (*Rødt* 1,1 % hlasů), křesťanská pravice (0,6 %), strana důchodců (*Pensjonistpartiet*; 0,4 %) a pirátská strana (*Piratpartiet*).

Administrativně-správní členění: země se člení na 19 krajů (*fylker*), přičemž statut kraje má i hlavní město Oslo: Akershus, Aust-Agder, Buskerud, Finnmark, Hedmark, Hordaland, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag, Nordland, Oppland, Oslo, Rogaland, Sogn og Fjordane, Sør-Trøndelag, Telemark, Troms, Vest-Agder, Vestfold, Østfold

Členství v mezinárodních organizacích: OSN a další s ní související organizace (UNESCO, UNCTAD, WHO, ILO, FAO, IAEA a další), NATO, Severská rada, Rada Evropy, OECD, Arktická rada, OSCE, WTO, EFTA, EBRD, ESA.

Ekonomika: Norsko je vyspělým průmyslovým státem, který bohatě využívá zásoby ropy a zemního plynu ve svých šelfových mořích, vodní energie a dřeva. Hlavním faktorem dynamického ekonomického růstu jsou právě příjmy z těžby ropy a plynu, tvořící více než 20 % HDP). Vedle toho se zde těží rudy železa, zinku, mědi, olova, titanu, niklu atd. Z průmyslu je nejvyvinutější hutnictví a strojírenství, petrochemie a chemie, elektrotechnika a také dřevozpracující průmysl. Důležitý je stále rybolov a zpracování ryb (konzervárenství), určené z velké části pro export. Význam si uchovává i obchodní loďstvo, stále páté největší na světě.

Turistika: Norsko je země bohatá jak na kulturní památky, tak na přírodní krásy.

Nejvíce tradičních kulturních památek lze pochopitelně najít ve velkých městech – Oslu, Bergenu, Trondheimu ad. V metropoli

k nejvýznamnějším náleží někdejší pevnost Akershus, přestavěná později na zámek, navštívit lze i zahradu nejdůležitější rezidence krále, Det Kongelige Slott. Za připomenutí jistě stojí i budovy parlamentu (Stortingu) a moderní stavba radnice z pověstných červených cihel. K nejnavštěvovanějším místům pak patří i v textu již zmíněný Vigelandův park s více než 200 plastikami tohoto nejvýznamnějšího norského sochaře.

V Bergenu, kdysi největším městě středověké Skandinávie, se často navštěvuje areál zdejší pevnosti Bergenhus a také uličky staré německé obchodní čtvrti Bryggen. Za připomenutí stojí i původně románský Mariánský kostel.

V Trondheimu (pův. Nidarosu) je jistě nejvýznamnější památkou katedrála, jejíž nejstarší části pocházejí z 11. stol. a která byla ale radikálně rekonstruována ve druhé pol. 19. stol.

Doporučit lze i návštěvu Tromsø, co do rozlohy největšího norského města, přezdíváného někdy „Paříž severu“, v němž lze mimo jiné nalézt moderní katedrálu z 60. let minulého století.

Zájemci o památky pravěku naleznou potěšení v návštěvě tzv. Alta Museum v Altě, největším městě severní Finnmarky, v němž se nalézají reprodukce stovek skalních maleb z doby 6000 až 2000 let před naším letopočtem.

Z hlediska přírody je v zemi 19 národních parků o rozloze přes 14000 km², což představuje více než 4 % země; vedle toho existuje přes 80 chráněných krajinných oblastí.

Podnebí: V rámci jediné země se vyskytují značné klimatické rozdíly. V nejižnějším Lindesnesu u Skagerraku je průměrná roční teplota 8,8° C, ve vnitrozemí severní Finnmarky naopak -2,6° C. Ve Finnmarce také v zimě mrazy běžně přesahují -30° C.

Fauna: Vzhledem k hornatému terénu a především vysokému stupni zalesnění je značně různorodá, zvláště v severnějších oblastech lze narazit i na dravou zvěř včetně medvědů, vlků a lišek. V lesích se vyskytují sobi, jeleni i srnci a také losi. Z ryb tresky, pstruzi, sledi, loví se i povolené kvantum plejtváků malých.

Flora: Lesy tvoří 27 % plochy státu (v severní části jehličnaté kultury, v jižní i listnaté), zemědělská půda zato jen 3 %. Pěstují se brambory a krmné obiloviny (související s významným chovem ovcí /přes milion kusů/ a skotu).

Svátky: 1. leden (Nový rok); 1. květen (Svátek práce); 17. květen (Den ústavy); 25.-26. prosinec (vánoční svátky). Vedle toho jsou za svátky uznány (s pohyblivými daty) Zelený čtvrtek, Velký pátek, Boží hod velikonoční, Velikonoční pondělí, svátek Nanebevstoupení páně a Letnice (Svatodušní neděle a Svatodušní pondělí).

Jindřich Dejmek
NORSKO

První vydání. Vydalo nakladatelství Libri,
Neklanova 27, 128 00 Praha 2
e-mail: libri@libri.cz, www.libri.cz,
v roce 2015 jako svou 601. publikaci.
Odpovědná redaktorka Olga Čamková
Vytiskla Tiskárna a agentura Didot, Vimperk

ISBN 978-80-7277-536-1